

Univerzita Palackého
Filozofická fakulta
Katedra historie

Jurečková Eva

Mesaliance a levobočství v kontextu dějin 19. století

Příklad šlechtické rodiny Mensdorff-Pouilly

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Švaříčková-Slabáková, Ph.D.

Frenštát pod Radhoštěm 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze za použití uvedených pramenů a literatury.

Jurečková Eva

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem osobám, které mi byly nápomocné při studiu problematiky mesaliance a levobočství. Jmenovitě děkuji především vedoucí této práce, paní docentce Švaříčkové-Slabákové, která mi poskytla řadu cenných rad a informací. Dále bych chtěla poděkovat Státnímu oblastnímu archivu Zámorsk, díky němuž mi bylo umožněno zabývat se archiváliemi spojenými především s životními osudy hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly. Na závěr bych velmi ráda poděkovala paní Evě Jurečkové, jejíž soukromá sbírka týkající se osoby Františka Müllera, pro mě byla nejen zdrojem cenných informací, ale také stěžejní motivací pro mé studium výše uvedených problematik.

Obsah

I. POHLED NA ŠLECHTU V RAKOUSKO-ČESKÉM PROSTŘEDÍ	10
I. 1. Definice šlechty v našich zemích	10
I. 2. Hierarchie šlechty v rakousko-českém prostředí	12
I. 3. Tradiční hodnoty	13
II. SŇATEK V PRÁVNÍ SFÉŘE RAKOUSKA-UHERSKA V 19. STOLETÍ	17
II. 1. Všeobecný občanský zákoník	17
II. 2. Právní definice a zásady sňatků v Rakousku-Uhersku	18
II. 3. Sňatek a šlechta	20
III. ROD MENSENDORFF-POUILLY	22
III. 1. Historie rodu	22
III. 2. Chotělická větev rodu Mensdorff-Pouilly	23
III. 3. Archivní pozůstalost chotělické větve rodu Mensdorff-Pouilly	24
IV. NEROVNÉ SŇATKY V PROSTŘEDÍ ŠLECHTY	25
IV. 1. Mesaliance	25
IV. 2. Mesaliance Arthura Mensdorff-Pouilly	26
IV. 3. Komparace mesaliance Arthura Mensdorff-Pouilly a Rudolfa Lobkowitze	28
IV. 4. Důsledky mesaliance	30
V. LEVOBOČSTVÍ	31
V. 1. Emanuel Mensdorff-Pouilly	31
V. 2. Nemanželský syn František Müller	32
V. 3. Postoj hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly vůči Františku Müllerovi	33
V. 4. Shrnutí	36
VI. KOMPARACE MESALIANCE A LEVOBOČSTVÍ	37

VI. 1. Rodinné aspekty	37
VI. 2. Právní aspekty	38
ZÁVĚR	39
RESUMÉ	41
PRAMENY A LITERATURA	43
Archivní prameny	43
Literatura	43
SEZNAM PŘÍLOH	46
PŘÍLOHY	47

Úvod

Jako téma své bakalářské diplomové práce jsem si zvolila problematiku mesaliance a levobočství v rakousko-českém¹ prostředí aristokracie v 19. století. V této práci se hodlám zaměřit na životní styl šlechty, který je spojen s tradičními hodnotami této elitní skupiny. V této práci se zabývám šlechtickými mesaliancemi a levobočstvím, které lze považovat za kontrastní vzhledem k již zmíněným tradičním hodnotám, které utvářely prostředí aristokracie v 19. století.

V úvodní části této práce jsem se zaměřila na charakteristiku šlechty v období 19. století. Aristokracie byla v průběhu dějin specifickou společenskou jednotkou, která se postupně vyvinula ve společnost definující se kromě urozeného původu také jemně kultivovaným, vytríbeným jednáním a sebeovládáním.² Svě tradice a zvyky si zachovala navzdory proměnám, jež utvářely novou a moderní občanskou společnost. Díky těmto tradicím si šlechta i v průběhu století udržela svou sociální prestiž, která pro ni byla zásadní i na konci 19. století, kdy ztratila svá privilegia a hospodářskou moc. I nadále působila v rakouské vládě či v diplomacii. Svůj politický vliv si rovněž zachovávala i v říšské radě a na zemských sněmech. Pro šlechtu bylo rovněž typické, že fungovala zcela nezávisle na zbytku celé společnosti a podle vlastních pravidel. Mezi zásady příkladného života aristokracie patřila především důsledná výchova, výuka jazyků, účast na tradičních společenských událostech podpora vzdělání a umění, a také princip rovnorodosti, který zajišťoval čistotu šlechtické linie prostřednictvím adekvátně zvoleného manželského protějšku.³

Vzhledem k tomu, že princip rovnorodosti byl důležitý pro zachování elitního postavení ve společnosti, byl na mladé šlechtice a šlechtičny vyvíjen tlak při volbě adekvátních životních partnerů. Tento prvek můžeme nazvat rodinnou strategií, jelikož snaha zachovat čistou a urozenou linii byla pro každý šlechtický rod stěžejní, protože byla známkou prestiže a výsadního postavení v této společenské skupině. Je zcela zřejmé, že pokud došlo k mesalianci neboli uzavření nerovného sňatku, mělo to fatální následky nejen pro šlechtickou rodinu, ale především pro samotného šlechtice. Docházelo například k přerušení kontaktu

¹ Rakousko-české prostředí šlechty jsem zvolila v návaznosti pohyb rodiny Mensdorff-Pouilly v Habsburské monarchii, dále v souvislosti s chotělickou linií této rodiny, která se nacházela v Čechách a je propojena s dalším předmětem této práce, a to s levobočstvím.

² Mařa, P.: Svět české aristokracie (1500–1700). Praha 2004, s. 30.

³ Godsey, W. D. Jr.: Quarterings and Kingship: The social composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era. In: The Journal of Modern History, Vol. 71, No. 1. Chicago 1999.

s aristokratickou rodinou či pozdější ztrátě rodinného fideikomisu pro potomky vzniklé z tohoto manželství.⁴

Mesalianci označujeme manželský svazek mezi příslušníkem šlechtického stavu a osobou občanského stavu⁵. Tento svazek měl dopad nejen na oba manžele, ale především na potomky vzniklé z tohoto partnerství. Děti narozené v takovém manželství bývaly vylučovány z práv a privilegií, které byly vyhrazeny jen potomkům rodičů šlechtického stavu. Tento typ sňatku byl většinou uzavírán tajně, bez vědomí příslušníků nejbližší rodiny. Co se týče mesaliance, směřovala jsem své bádání především k právní a společenské podstatě této problematiky, s čímž souvisí studium rakouského Všeobecného zákoníku občanského⁶ z roku 1811, zaměřené především na sňatkové právo. Jako příklad spojený s touto problematikou jsem zvolila mesalianci Arthura Mensdorff-Pouilly, v následné komparaci s mesalianci Rudolfa Lobkowitze.

V další části bakalářské práce jsem se věnovala problematice levobočství, jelikož tento aspekt můžeme rovněž považovat za překročení výše uvedených tradičních šlechtických hodnot.

Levoboček⁷ je označení pro nemanželského potomka. Nemanželští synové byli v naprosté většině případů označováni jako nelegitimní, a pokud nebyli přijati za vlastní, pozbyli všech dědičných práv. Můžeme říct, že celá situace měla nepříznivý dopad nejen pro vzniklého potomka, ale také pro matku dítěte, protože tento akt byl v očích občanské společnosti druhé poloviny 19. století označován jako zcela nevhodný. Co se týče problematiky levobočství, rozhodla jsem se tuto situaci podrobně zkoumat na příkladu osoby Františka Müllera, jež byl uznán jako nemanželský syn hraběte Emmanuela Alexandra Marii Mensdorff-Pouilly. Studium rodinné korespondence, zejména matky Františka Müllera a právníků hraběte Mensdorff-Pouilly – JUDr. Bertholda Theina a Eduarda Vaška, považuji za jeden z hlavních pramenů. Jedná se o korespondenci nejen úředního, ale částečně

⁴ Maloň, L.: Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 88. Lubor Maloň uvádí tyto důsledky v případě mesaliance Františka Schlika.

⁵ S pojmem občan a občanství souvisela koncepce občanských práv, která byla založena na principu rovnosti před zákonem a ideově podporovala úsilí třetího stavu, které směřovalo k získání politických práv a k odstranění privilegií šlechty a duchovenstva. Čerpáno z: Volf, Z.: Vývoj institutu státního občanství v československých ústavních dějinách. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova 2009, s. 8.

⁶ Joklík, F. (ed.): Obecný občanský zákoník rakouský vyhlášený patentem ze dne 1. / 6. 1811 č. 946 Sb. z. s. ve znění, jež se některým paragrafům dostalo. Praha 1917.

⁷ Dětmí narozenými mimo manželství se rozumí děti, které se rodí neprovdaným ženám (svobodným, rozvedeným či ovdovělým) nebo ženám provdaným, jejichž manžel není otcem dítěte. Čerpáno z: Dunovský J. – Kučera, M. – Zelenková, M.: Děti narozené mimo manželství. Praha. Ministerstvo práce a sociálních věcí 1974, s. 1.

i osobního charakteru, díky které jsem měla možnost sledovat postoje jednotlivých účastníků vzniklé situace.

Tato korespondence byla v soukromém majetku paní Evy Jurečkové, která byla dcerou Františka Müllera. Po její smrti tato korespondence přešla do vlastnictví jejího syna – Petra Jurečka. Ve všech případech se jedná o odpovědi Eduarda Waška či Bertholda Theina na dopisy slečny Heleny Müllerové v letech 1889 až 1906. Od roku 1906 již Berthold Thein komunikuje výhradně s Františkem Müllerem, a to do roku 1911. Další částí této sbírky jsou osobní dokumenty Františka Müllera spojené s jeho pozdějším studiem a zaměstnáním. Objevují se zde také dva dokumenty spojené s rodinou Mensdorff-Pouilly – opis rodného a křestního listu Emanuela Mensdorff-Pouilly a opis rodného listu Alfonse Bedřicha Mensdorff-Pouilly.⁸

Chceme-li srovnat mesalianci a levobočství, měli bychom se v první řadě zabírat tím, jaké byly následky těchto činů pro elitní šlechtickou společnost. Jak pohlížela šlechtická rodina na mesalianci? Jak se s tímto problémem vyrovnávali hlavní aktéři nerovných sňatků? Byla šlechtická rodina seznámena se skutečností, že existují potomci jako například František Müller? Právě na tyto otázky hodlám ve své bakalářské práci najít odpovědi na základě svého vlastního výzkumu.

Pro studium obou problematik jsem se rozhodla využít pramenů v podobě archiválií týkajících se chotělické rodové větve Mensdorff-Pouilly. Součástí této práce je také seznámení s touto rodovou větví Mensdorffů, a to prostřednictvím rodinného archivu Mensdorffů-Pouilly Chotělice, který je uložen ve Státním oblastním archivu v Zámrsku.

Součástí práce je rovněž studium literatury týkající se této problematiky. Zde bych ráda uvedla především práci Radmily Švaříčkové-Slabákové⁹, týkající se šlechtického rodu Mensdorff-Pouilly a rodinných strategií, dále bych zmínila překlad Obecného občanského zákoníku rakouského od JUDr. Františka Joklíka¹⁰, jež jsem ocenila zejména v kapitolách týkajících se manželského práva v rakousko-uherském prostředí. Z dalších autorů bych ráda uvedla Petra Maška¹¹, Milenu Lenderovou¹² či Miladu Hrušákovou¹³. Pro studium mesaliance

⁸ Soukromá sbírka zahrnuje 21 dopisů adresovaných Heleně Müllerové z let 1889–1904, 5 dopisů adresovaných Františku Müllerovi z let 1906–1911, opis rodného a křestního listu Emanuela Mensdorff-Pouilly z roku 1941, opis rodného listu Alfonse Bedřicha z roku 1941 a osobní dokumenty Františka Müllera spojené s jeho studiem a pozdějším zaměstnáním.

⁹ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007.

¹⁰ Joklík, F. (ed.): Obecný občanský zákoník rakouský vyhlášený patentem ze dne 1. / 6. 1811 č. 946 Sb. z. s. ve znění, jež se některým paragrafům dostalo. Praha 1917.

¹¹ Mašek, P.: Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 1999.

¹² Lenderová, M.: Dny všední a sváteční Filippiny Ludmily hraběnky Schlikové a Pauliny kněžny ze Schwarzenbergu. In: Bezcený, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka. České Budějovice 2003, s. 103–135.

pro mě byla přínosná především práce Lubora Maloně¹⁴, která jako jediná komparuje jednotlivé případy nerovných sňatků v prostředí rakousko-české šlechty. V diplomových pracích Ivany Gelové¹⁵ a Evy Hrachovcové¹⁶ se mesaliance objevuje pouze v souvislosti s problematikou manželství a šlechtických sňatků.

Cílem této práce je provést exkurz do života šlechty v rakousko-českém prostředí v období 19. století. Na základě tohoto exkurzu hodlám objasnit, proč byly nerovné sňatky považovány za rozkol v aristokratickém prostředí. Na základě poznatků o mesalianci považuji za přínosné srovnat tuto problematiku s levobočstvím, které můžeme rovněž považovat za odchylku od tradičních hodnot, jež jsou se šlechtou spojovány. Výše uvedení badatelé jako Radmila Švaříčková-Slabáková či Lubor Maloň se ve svých studiích zabývají jak životem aristokracie, tak také mesaliancí. Ovšem levobočství je specifickou problematikou, která si dle mého názoru zaslouží pozornost především díky existenci ojedinělých pramenů týkajících se případu levobočka Františka Müllera a zahrnujících postoje nejen matky dítěte, ale také hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly a rodinných právníků této šlechtické rodiny.

¹³Hrušáková, M. (ed.): 200 let ABGB – od kodifikace k rektifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference. Praha 2011.

¹⁴ Maloň, L.: Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005.

¹⁵ Gelová, I.: Manželství a sňatky v první polovině 19. století. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2008.

¹⁶ Hrachovcová, E.: Šlechtické sňatky ve druhé polovině 19. století. Diplomová práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2007.

I. Pohled na šlechtu v rakousko-českém prostředí

Vzhledem k tomu, že je tato práce zaměřená na osudy šlechty, je první kapitola věnována definici toho, co vlastně šlechta v rakousko-českém prostředí představovala, jaké jsou základní kritéria šlechtické, tedy elitní společnosti. Je vhodné položit si také zásadní otázku – jaký obraz vytvářela šlechta v očích společnosti? Šlechta a aristokracie, to jsou pojmy, jež jsou provázány s našimi dějinami již od svých prvopočátků a přetrvávají až do současnosti. Můžeme říct, že právě 19. století bylo pro tuto elitní skupinu zlomovým obdobím.

I. 1. Definice šlechty v našich zemích

Bavíme-li se o šlechtě, hovoříme o určité skupině ve společnosti, která ovlivňovala politiku, měnila Evropu a také určovala osudy běžných lidí. Dle Petra Maška spočívá hlavní rozdíl mezi šlechtickým a občanským rodem v tom, že šlechtic své předky zná, a to proto, že se odjakživa jednalo o lidi proslulé a známé, ať už v dobrém či zlém.¹⁷

Dalším prvkem, který odlišuje šlechtu od běžných občanů, je dlouholetá tradice a také životní styl této elitní skupiny. Zejména v období raného novověku značně vzrostla úloha šlechty v evropském politickém dění. Šlechtici procházeli velmi přísnou výchovou, která kladla důraz na patřičné vzdělání a reprezentaci. Základy těchto aspektů se rozvíjely i v následujícím 19. století. Život šlechtice si můžeme nastínit na příkladu osoby Karla IV. ze Schwarzenbergu, který se narodil v roce 1859 jako pokračovatel mladší rodové linie nejvýznamnějšího šlechtického rodu v habsburské monarchii. Na základě studie Zdeňka Bezecného¹⁸ můžeme pozorovat téměř modelovou ukázkou šlechtického života. Karel IV. ze Schwarzenbergu byl svěřen do péče kojné, poté chůvě a v roce 1862 byl vzděláván vychovatelem, jehož hlavní náplní bylo formovat myšlení mladého prince. Karel IV. se tak prostřednictvím vychovatele postupně vzdělával nejen v historii, ale především v jazycích, jelikož dobrá jazyková průprava byla nezbytnou součástí života každého urozeného občana. Karel IV. se věnoval studiu češtiny, která byla považována za řeč země a národa. Samozřejmostí byla také dokonalá znalost němčiny, průměrná znalost anglického a francouzského jazyka, a rovněž znalost jazyků neživých – latiny a řečtiny.

¹⁷ Mašek, P.: *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Praha 1999, s. 5.

¹⁸ Bezecný, Z.: *Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v 19. století*. In: Bezecný, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): *Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka*. České Budějovice 2003, s. 95. V článku je uvedena ukázkou života šlechtice na příkladu Karla IV. ze Schwarzenbergu.

Je nutno podotknout, že volba kvalitního vychovatele byla velmi důležitá, jelikož vychovatel se stal pro mladé šlechtice zprostředkovatelem myšlenek a poznání, které si každý šlechtic nesl po celý svůj život. Spolu s otcem, Karlem III. ze Schwarzenbergu, se mladý Karel věnoval jezdeckví a myslivosti, což byly jedny z hlavních projevů aristokratického životního stylu.

Tamtéž je dále uvedeno, že Karel IV. ze Schwarzenbergu strávil většinu svého života na cestách, především v oblasti Středozevního moře, kde se projevila jeho vášeň a vztah k antickým památkám. Vzhledem ke svému katolickému vyznání neopomenul také návštěvu Svaté země. Můžeme říct, že cestování¹⁹ bylo součástí životního stylu velké části šlechtické společnosti.

Další podstatnou částí Karlova života byla politická kariéra, díky níž se intenzivně zapojoval do politického dění v našich zemích. Konfrontace se stranou mladočechů i staročechů mu vynesly řadu hanlivých označení, avšak Karel IV. si za svými názory stál a v roce 1892 vyjádřil svou touhu po silné konzervativní straně. V té době působil Karel IV. již rok v říšské radě ve Vídni. V té době se také sblížil s Františkem Ferdinandem d'Este, s nímž ho kromě lovecké vášně spojovaly podobné názory na uspořádání společnosti. O tři roky později svou politickou kariéru ukončil a věnoval se správě rodového majetku až do své smrti v roce 1913.²⁰

Zamyslíme-li se nad životem Karla IV. ze Schwarzenbergu, nalezneme pár typických znaků pro elitní šlechtickou společnost. Nejzřetelnější projev této společenské skupiny je všestrannost, jež zahrnuje vzdělání, znalost historických i politických reálií, a také snahu angažovat se ve vnitropolitickém dění v českých zemích, především ve druhé polovině 19. století. Součástí života aristokracie byly rovněž pravidelné cesty za poznáním, podpora umění, a také provázanost jednotlivých aristokratických rodin v rámci Evropy.

¹⁹ Radmila Švaříčková-Slabáková rovněž zdůrazňuje důležitost zahraničních cest v souvislosti s rodem Mensdorff-Pouilly, ovšem poněkud jiného charakteru. V případě rodu Mensdorff-Pouilly se jednalo buď o cesty za účelem upevnění příbuzenských svazků, nebo o cesty ryze poznávací či vzdělávací.

²⁰ Bezcený, Z.: Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v 19. století. In: Bezcený, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka. České Budějovice 2003, s. 99–101. Autor zde shrnuje politickou kariéru Karla IV. ze Schwarzenbergu.

1. 2. Hierarchie šlechty v rakousko-českém prostředí

V průběhu studia rakousko-české šlechty se setkáváme s řadou šlechtických titulů, jejichž hierarchie se utvářela po celá staletí. Na základě této hierarchie je přínosné přiblížit si základní strukturu šlechtické titulatury.

Prvním stupněm šlechtictví byl prostý šlechtic – dědičný stav udělovaný převážně v 19. století. Tento titul bylo možné získat v Rakousku za 1 050 zlatých, pochopitelně na základě prokázaných zásluh. Prosté šlechtictví se dalo také vysloužit dlouholetým působením ve státní službě nebo úspěchy v podnikání; například Hanz Czjžek, velkopřemýslník a majitel zámků Doubí u Karlových Varů a Smidary ve východních Čechách, byl povýšen na šlechtice a obdržel predikát „von Smidaich“ na sklonku 19. století. Jen v letech 1823–1918 bylo do šlechtického stavu povýšeno rakouskými císaři několik tisíc rodin.²¹

Petr Mašek²² dále dodává, že za 1 500 zlatých bylo možno dosáhnout titulu rytíře. Do rytířského stavu byl například v roce 1869 povýšen slavný český vědec Jan Evangelista Purkyně. Za menší příplatek, jenž činil 105 zlatých, získal novopečený rytíř navíc predikát podle vlastní volby – například rytíři Nádherní si rozšířili své jméno o přídomek „z Borutina“. Novodobí povýšenci měli podle okolností možnost během jedné až dvou generací vyšplhat až na svobodného pána neboli barona.

Titulatura se týkala také vyšší šlechty, která je jedním z hlavních předmětů této práce. V prostředí vyšší šlechty se objevují rodiny hraběcí, knížecí a vévodské. Petr Mašek²³ popisuje úskalí spojené se získáním hraběcího titulu. Jednalo se o tyto podmínky – dokázat alespoň několik generací šlechtických předků a uhradit částku 6 300 zlatých. Z předních českých hraběcích rodin pro zajímavost uvádím rod Kinských – hraběcí linii, Mensdorff-Pouilly, Dietrichstein-Nikolsburg-Mensdorff-Pouilly, Strachwitz či hraběcí rod Kolowrat-Krakovských.²⁴

Titul knížete označoval původně pouze suverénního vládce země. Tento titul nebylo možno získat za pouhý poplatek, ačkoli zde byla stanovena taxa 12 600 zlatých. Za nejdůležitější podmínku bylo považováno stáří rodu a významné zásluhy o trůn. Některé

²¹ Mašek, P.: *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Praha 1999, s. 8. Autor v této pasáži pojednává a vysvětluje podmínky nutné k nabytí šlechtického titulu.

²² *Tamtéž*, s. 8–9.

²³ *Tamtéž*, s. 10.

²⁴ Pouzar, V.: *Almanach českých šlechtických rodů*. Praha 2006. Převzato ze seznamu jednotlivých šlechtických rodin uvedených v tomto almanachu. Výše uvedené rody zmiňuji pro představu, které šlechtické rodiny byly skutečně oprávněny užívat titul hraběte, a byly tudíž na stejné úrovni jako rodina Mensdorff-Pouilly.

rody byly do knížecího stavu povýšeny kompletně a titul se vztahoval na všechny členy rodu, týká se to například Schwarzenbergů, Windischgraetzů a Metternichů. V druhém případě měl na knížecí titul nárok pouze pán rodu a ostatní se museli spokojit s titulem hrabat a hraběnek, jako například Trauttmansdorffové. Tento titul dědil vždy nejstarší syn pána.²⁵

Celkem bylo v Habsburské monarchii 474 aristokratických rodin. Celkový počet rodin se šlechtickou hodností byl roven číslu 500. Z nich tři rodiny (7 procent) byly panovnické, 57 (11 procent) bylo knížecích rodin, 328 (66 procent) hraběcích rodin, 111 (22 procent) baronských rodin a jedna rodina (3 procenta) zahrnovala buržoazii.²⁶

1. 3 Tradiční hodnoty

Hovoříme-li o šlechtě, bavíme se o tzv. elitní skupině ve společnosti, což znamená, že se jedná o skupinu poměrně odlišnou svými zásadami a životním stylem od běžného občanského statusu. Dle definice převzaté z Ottova slovníku naučného se jedná o osoby, které vynikají duševním nadáním, vzděláním, chováním, nebo také rodem a bohatstvím.²⁷ Šlechta si byla velmi dobře vědoma svého výsadního postavení, díky němuž udržovala určité tradiční zásady a hodnoty. Zejména pro šlechtické potomky byl život plný zásad a reprezentace náročný²⁸, přesto byl kladen značný důraz na výchovu a patřičné vzdělání, díky nimž se rodinné hodnoty a tradice udržovaly z generace na generaci.

Chceme-li se zabývat problematikou rodiny a tradičních hodnot, je nejvhodnější využít k tomuto studiu názorných příkladů. Vzhledem k zaměření této práce na rod Mensdorff-Pouilly, jsem se rozhodla nastínit a objasnit tento jev pomocí hodnot, na kterých lpěli právě Mensdorffové-Pouilly. Touto problematikou se velmi podrobně zabývá již zmíněná Radmila Švaříčková-Slabáková²⁹, jež nám svým exkurzem do nitra chodu šlechtické rodiny představuje jednotlivé aspekty spojené s otázkou tradic a pravidel souvisejících se šlechtickými zásadami.

²⁵ Mašek, P.: *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Praha 1999, s. 9–10.

²⁶ Godsey, W. D. Jr.: *Quarterings and Kingship: The social composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era*. In: *The Journal of Modern History*, Vol. 71, No. 1. Chicago 1999, s. 94.

²⁷ *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 8. díl. Dřevěné stavby – falšování. Praha 1894, s. 527.

²⁸ Mladík musí být veden především k bohabojnosti, je ale také třeba, aby dovedl ovládat své chování, nepodléhal vášním, naučil se hospodařit s časem, jednat s lidmi různých stavů a spravovat své hospodářství, svou rodinu a své služebnictvo. Čerpáno z: Maťa, P.: *Svět české aristokracie (1500–1700)*. Praha 2004, s. 301.

²⁹ Švaříčková-Slabáková, R.: *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*. Praha 2007, s. 117–156. Kapitola s názvem *Nové hodnoty pro novou rodinu*, se zabývá studiem fungování šlechtické rodiny.

Základním pilířem rodinného života byla rozsáhlá korespondence mezi jednotlivými členy rodiny. Například Emmanuel Mensdorff-Pouilly³⁰ se ve svých dopisech ze zahraničních armádních cest pokaždé zajímal nejen o svou ženu Sophii, ale především o své děti. Ve svých dopisech je nikdy neopomenul pozdravovat, ptal se na jejich pokroky ve vzdělání, strachoval se o ně v době jejich nemoci. Svůj zájem směřoval i na příbuzenstvo, které bylo v pravidelném kontaktu s jádrem jeho rodiny.³¹ V souvislosti s hrabětem Emmanuelem Mensdorff-Pouilly pozorujeme, že rodinná výchova u Mensdorffů-Pouilly byla soustředěna na budoucí vojenskou kariéru. Výše jmenovaná uvádí, že dary jako uniforma nebo kůň, byly ty nejkrásnější dárky, které mohl Emmanuel svým synům darovat.³²

Proměnou prochází především úloha ženy, která v tomto období postupně nabývá na důležitosti. Během válečných tažení Emmanuela Mensdorffa-Pouilly to byla právě jeho choť Sophie³³, která se starala o finanční otázky a o domov, později se věnovala výchově dětí, o které však v zásadních otázkách rozhodoval právě Emmanuel. Žena šlechtického původu si byla vědoma své důležité úlohy, avšak plně respektovala své podřízené postavení a povinnosti s ním spojené. Za zmínku stojí také otázka společenského života. Milena Lenderová³⁴ uvádí ve své studii, která je zaměřena na úlohu ženy jako šlechtičny, že život šlechty si udržel své pravidelné rituály i na prahu občanského století. Tyto rituály například zahrnovaly – trávit společenskou sezónu v některém z hlavních měst, dohled nad kuchyní a tabulí, dobročinnost a především plesy, jež byly neodmyslitelnou součástí veřejných i soukromých slavností. Každoročně v lednu se konaly oba dvorní plesy – nejprve dvorní ples, jenž měl charakter státního plesu. Daleko exkluzivnější byl ovšem ples u dvora, který byl osobním plesem císařovým, a účast na tomto plese byla možná pouze s osobní pozvánkou.³⁵ Dalším každoročním rozptýlením spojeným se shromážděním příbuzných a přátel, rozptýlením charakteristickým pro životní styl aristokracie byly pravidelné podzimní

³⁰ Emmanuel Mensdorff-Pouilly se narodil 24. 1. 1777 a zemřel 28. 6. 1852. Byl armádní důstojník armády rakouského císařství a viceguvernér z Mainzu.

³¹ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 118.

³² Tamtéž, s. 134.

³³ Sophie, hraběnka Mensdorff-Pouilly, rozená princezna ze Saska-Coburg-Saalfeld. Choť Emmanuela Mensdorff-Pouilly.

³⁴ Lenderová, M.: Dny všední a sváteční Filippiny Ludmily hraběnky Schlikové a Pauliny kněžny ze Schwarzenbergu. In: Bezcený, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka. České Budějovice 2003, s. 103–136. Tuto studii můžeme považovat za exkurz do života šlechtičny v 19. století. Autorka se zde zaměřuje na všechny aspekty spojené s životem ženy, jako součástí šlechtické rodiny.

³⁵ Páťal, L.: Česká šlechta ve II. polovině 19. století. Šlechtický velkostatek v Čechách na přelomu věků: Analýza ekonomických poměrů tří aristokratických rodů. Disertační práce, Praha. Univerzita Karlova 2013, s. 90.

hony, kterých se ženy urozeného původu povinně účastnily i za přítomnosti dětí, jež pro tuto tradici postrádaly pochopení, či nadšení.

Důležitým aspektem života šlechty byla také výchova dětí, která byla ve většině případů privátní a uskutečňovala se v domácím prostředí. Vrátime-li se k rodu Mensdorff-Pouilly, zjišťujeme, že podoba výchovy mladých aristokratů probíhala velice podobně jako u již zmíněného Karla IV. ze Schwarzenbergu³⁶. Na děti dohlížela chůva, po několika letech se do výchovy zapojil preceptor. Stěžejní byla ovšem přítomnost rodičů při výchově mladých aristokratů. Radmila Švaříčková-Slabáková³⁷ konstatuje, že vzdělání mladých šlechticů bylo prací muže, zatímco rané dětství se odehrávalo pod ochrannou rukou ženy. Matka, reprezentující senzibilitu a emoce, tu byla od toho, aby nejen předala hodnoty předků, ale aby je také případně zmírnila ženskou jemností. Je to tedy především žena, která předává rodinnou moudrost a vtěluje ji malým dětem do rad o chování. Možná proto bylo tak důležité i kojení, jak se to dělo v případě Sofie, jež kojila své děti v souladu se šlechtickou tradicí, podle které jsou kojením předávány nezbytné hodnoty, a je zachována čistota rasy.³⁸

U rodiny Mensdorff-Pouilly si rovněž můžeme povšimnout zásady pravidelných studijních cest, především do prostředí anglického dvora, které připomínaly spíše kavalírské cesty. Z dalších studijních destinací je vhodné zmínit také Belgie, Portugalsko, Paříž a Gothu. V neposlední řadě je třeba uvést také tradici rodinné soudružnosti, která se předávala z generace na generaci a stala se důležitým prvkem v udržování tradic a hodnot v rámci rodiny a příbuzenstva.³⁹

Můžeme říct, že výše uvedené tradiční hodnoty utvářely určitý obraz toho, jak se šlechta odlišovala od běžné občanské společnosti. Je zřejmé, že tyto zásady a pravidla⁴⁰ byly pevně ukotveny v základech, jelikož ve šlechtických rodinách přetrvaly až do dnešních dnů. Jedná se o problematiku, k jejímuž studiu je k dispozici množství

³⁶ Bezcený, Z.: Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v 19. století. In: Bezcený, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka. České Budějovice 2003, s. 93–101. V článku je uvedena ukázka života šlechtice na příkladu Karla IV. ze Schwarzenbergu.

³⁷ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 132.

³⁸ Totožný názor uvádí již Jan Amos Komenský ve své průlomové knize *Informatorium školy mateřské* z r. 1632.

³⁹ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 136.

⁴⁰ Zaměříme-li se na osudy šlechty po druhé světové válce, můžeme říct, že ačkoli byl pro šlechtu rok 1948 symbolem ztráty identity, v nových sociálních vrstvách a v exilu si i nadále dokázali zachovat své vůdčí a organizační schopnosti a komunistickému režimu buď odolali, nebo se prosadili v zahraničí. Čerpáno z: Švaříčková-Slabáková, R.: Mýtus české šlechty u nás a v nás. Paměť a šlechta 20. století. Praha 2012, s. 51–60.

pramenů⁴¹, které mohou sloužit jako spolehlivý exkurz do běžného aristokratického režimu nejen dne, ale i celého života této elitní skupiny.

⁴¹ Ke studiu reálií spojených s životem aristokracie jsou přínosné rodinné archivy šlechtických rodů, jež jsou uloženy v předních českých archivech. Např. Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, který je uložen v SOA Zámorsk a jednotlivé fondy zahrnující korespondenci, fotografie, či jiné rodinné dokumenty (recepty, kresby, rodokmeny apod.).

II. Sňatek v právní sféře Rakouska-Uherska v 19. století

Tradice života šlechty je spojená s uzavřením výhodného a rovného sňatku, který je schopen zachovat čistotu šlechtické krve a být přínosem pro celou šlechtickou rodinu. Je zřejmé, že na volbu adekvátních partnerů byl kladen obzvlášť velký důraz, ve kterém byla citová stránka⁴² partnerů ve většině případů nepodstatnou a opomíjenou veličinou. Jaké jsou právní aspekty této problematiky?

II. 1. Všeobecný občanský zákoník

Rakouský Všeobecný občanský zákoník (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie*, dále jen ABGB) vydaný ve Vídni 1. června s platností od 1. ledna 1812 byl ve své době ne právě obvyklou právní normou. V Evropě měl pouze tři další srovnatelné kodexy: Starší bavorský *Maximilianus Bavaricus Civilis* z roku 1756 a novější a bližší Pruské všeobecné zemské právo z roku 1794 a francouzský Napoleonův *Code Civil* z roku 1804. Všechny společně vytvořily základ novodobého evropského civilního práva. Rozdíly mezi nimi nebyly v základním chápání právních principů, protože všechny respektovaly teorii přirozeného práva jako aplikovatelnou na veškerá lidská společenství, ale v konkrétní právní praxi, která se musela vyrovnávat s předcházejícím právním stavem v určité oblasti. To se v ABGB projevilo především ve sféře vlastnického práva. Doba příprav této právní normy byla dlouhá a stejně tak byla dlouhá i jeho platnost. U nás platila jen do roku 1950 a dnes už jsou patrné pouze některé vlivy v oblasti teorie vyvlastnění majetku.⁴³

Profesor Willibald Posch ve své studii uvádí, že ABGB⁴⁴ je svébytným zákoníkem, a jakkoli se připodobňuje ke francouzskému *Code civil*, nebyl tímto o něco starším francouzským zákoníkem, který vznikl dokonce za kratší dobu, ovlivněn. Obě kodifikace vycházejí z obdobných duchovních směrů své doby – pozdní nauky o přirozeném právu. ABGB rovněž ignorovalo dosud existující rozdíly stavů, zejména tehdejší privilegia šlechty, která byla odstraněna až v roce 1918, a směřovalo tak flexibilně a progresivně vpřed podle

⁴² Pohled na ABGB na manželství je pohledem osobní a společenské odpovědnosti, vzájemné soudružnosti a plnění povinností. Sňatek byl občanskoprávní smlouvou, kterou bylo žádoucí dodržovat. Takové roviny jako je cit či emoce tu neměly místo. Čerpáno z: Macková, M.: Sňatek ve světle rakouského Všeobecného zákoníku. In: Halířová, M. (red.): *Oznamuje se láskám našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 72.*

⁴³ Macková, M.: Sňatek ve světle rakouského Všeobecného zákoníku. In: Halířová, M. (red.): *Oznamuje se láskám našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 67.*

⁴⁴ ABGB – *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, též rakouský Všeobecný občanský zákoník.

myšlenek přirozeného práva a osvícenství.⁴⁵ Tamtéž jsou následně hodnoceny proměny týkající se rodinného práva, které bylo oprostěno od patriarchálního pojetí a přizpůsobilo se novým společenským poměrům, což vedlo k postupnému rozvoji rovnoprávnosti ve vztahu muže a ženy.⁴⁶

II. 2. Právní definice a zásady sňatků v Rakousku-Uhersku

Zabýváme-li se problematikou sňatků v 19. století, neměli bychom opominout studium výše uvedeného ABGB. Je důležité znát, jaké právní pozadí je ukryto za jednoduchým a prostým slovem – sňatek. V této kapitole se tedy hodlám věnovat interpretaci a aplikaci stěžejních právních aspektů spojených s manželskými svazky v Rakousku-Uhersku.

Již z paragrafu 44 „*Svazky rodinné vznikají smlouvou manželskou. Smlouvu manželskou muž a žena dle zákona projevují, že chtějí napořád žíti pospolu, ploditi děti, vychovávat je a pomáhati si navzájem*“⁴⁷ je zřejmé, že se jednalo o dobrovolný smluvní vztah dvou svéprávných jedinců. Obvykle manželství předcházely zasnuby, jež v ABGB nejsou opomenuty a jsou jim věnovány paragrafy 45–46, které uvádí, že na rozdíl od sňatku se jedná o akt nezávazný, z něhož lze poměrně jednoduše odstoupit.⁴⁸

Z ABGB dále vyplývá, že sňatek mohly svévolně uzavřít jen osoby plnoleté. Neplnoletí mohli uzavřít sňatek pouze na základě rodičovského souhlasu.⁴⁹ Naopak, sňatek nemohly uzavřít osoby odsouzené, již oddané, duchovní s vyšším svěcením, nekřesťanské či pokrevně příbuzné.⁵⁰ V praxi ovšem docházelo ke sňatkům bratranců a sestřenic, nebo například vdovce se sestrou zemřelé manželky.⁵¹

Sňatek by měl být uzavírán před duchovním a dvěma svědky s tím, že každý oddávající duchovní byl povinen provést vlastnoruční zápis do matriky oddaných příslušné farnosti ve stanoveném rozsahu, jelikož jen tento zápis byl považován za právně relevantní.⁵²

⁴⁵ Posch, W.: ABGB aus österreichischer Sicht. In: Hrušáková, M. (ed.): 200 let ABGB – od kodifikace k rektifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference. Praha 2011, s. 127. Myšlenku Willibalda Poshe zde uvádím proto, abych poukázala na totožnost názoru na ABGB jak z pohledu českého, tak i rakouského.

⁴⁶ Tamtéž, s. 128.

⁴⁷ Joklík, F. (ed.): Obecný občanský zákoník rakouský vyhlášený patentem ze dne 1. / 6. 1811 č. 946 Sb. z. s. ve znění, jež se některým paragrafům dostalo. Praha 1917, s. 12. §44. Tyto i všechny dále uváděné citace cituji přímo z českého překladu původního německého textu.

⁴⁸ ABGB§ 45–46.

⁴⁹ ABGB § 49.

⁵⁰ ABGB § 60–65.

⁵¹ Macková, M.: Sňatek ve světle rakouského Všeobecného zákoníku. In: Halířová, M. (red.): Oznamuje se láskám našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 68.

⁵² ABGB §75, 78, 80, 81.

Na základě studie Marie Mackové⁵³ můžeme říct, že se praxe mnohdy lišila od právních zásad, jelikož je známa celá řada případů, kdy sňatek proběhl zcela jinde, než v místě příslušné farnosti, například na katolických poutních místech, či v kapli pojmenované po některém ze světců.

Sňatkům předcházely tzv. ohlášky, které zveřejňovaly záměr sňatku. Ohlášení mělo proběhnout o třech po sobě jdoucích nedělích nebo svátcích v místě příslušné farnosti.⁵⁴ Výše uvedená dále dodává, že po roce 1868 dochází k zavedení tzv. civilního sňatku, který měl být uzavírán před zástupcem státní správy, konkrétně před místně příslušným hejtmanem, který je povinen zapsat takový sňatek do místně příslušné matriky. Tento akt se však setkal s masovým odporem duchovních a do první světové války byl uskutečňován pouze v zanedbatelném množství.⁵⁵

Můžeme říct, že ABGB byl poměrně pokrokovou záležitostí, jelikož neopomenul zdůraznit rovnost obou partnerů a odklonit se tak od ideje nerovného postavení muže a ženy v manželském svazku.⁵⁶ Následující ustanovení dále rozvádí jednotlivé úlohy manželů na základě jejich pohlaví. Muž byl považován za hlavu rodiny, měl právo spravovat domácnost, jeho povinností rovněž bylo živit a zastupovat manželku. Žena byla povinna muže doprovázet a pomáhat mu v hospodářství.⁵⁷

Možností jak ukončit sňatek bylo hned několik – rozvod, smrt jednoho z manželů, či prohlášení za mrtvého.⁵⁸ Je nutno uvést, že ABGB zahrnoval také osoby židovského původu s tím, že výše uvedené aspekty se v zákoníku lišily v souladu k jejich židovské víře. Součástí ABGB je rovněž problematika svatebních smluv, kterou představují ustanovení §§ 1217–1266, o kterých je vhodné zmínit, že se v případě ukončení manželství stávaly neplatnými, čímž rovněž zaniká dědické právo manželů.

Na základě vlastního studia českého překladu ABGB bych ráda uvedla, že se jedná o liberální zákoník. Udržoval určitou kontinuitu v rámci celé společnosti díky právní konstrukci, jež byla zároveň mantinely společenského vnímání. Jednalo se o precizní

⁵³ Macková, M.: Sňatek ve světle rakouského Všeobecného zákoníku. In: Halířová, M. (red.): Oznamuje se láskám našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 69.

⁵⁴ ABGB § 70, 71.

⁵⁵ Macková, M.: Sňatek ve světle rakouského Všeobecného zákoníku. In: Halířová, M. (red.): Oznamuje se láskám našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 69.

⁵⁶ ABGB § 90.

⁵⁷ ABGB § 91, 92.

⁵⁸ ABGB § 103–116.

zpracování, zahrnující řadu mimořádností či společenských odchylek⁵⁹, a to nejen v manželské otázce.

II. 3. Sňatek a šlechta

Matrimoniální strategie tvořily centrální pole sociokulturní reprodukce elit. Výběr partnera a uzavření satební smlouvy představovaly tak citlivé body, že vyjednávání sňatku silně připomínalo šachovou partii. Na rozdíl od jiných sociálních vrstev byl sňatek u aristokracie považován nejen za záležitost jedné rodiny, ale také za věc týkající se celého rodu. Aristokracii šlo v první řadě o to, aby zachovala rod, případně mu dodala prestiže a příbuzné v souladu s jeho postavením, a tím jeho slávu ještě více rozšířila. Sňatky tak garantovaly jméno, čest a symbolický kapitál rodiny, rodu a někdy též celé sociální skupiny. Předpokladem byl rovnorodý sňatek, tedy mezi rodinami stejného rodu.⁶⁰

V případě šlechty matrimoniální neboli manželský stav⁶¹ zajišťoval následnictví, čistotu šlechtické krve a strategickou jednotku, která rozšiřovala území či sféry vlivu daného rodu. Můžeme říct, že právě z těchto důvodů byl při volbě adekvátních partnerů kladen na mladé šlechtice obzvlášť velký tlak, který málokdy souvisel s láskou nebo vzájemnou náklonností budoucích manželů.

Jak už bylo výše naznačeno, princip rovnorodosti v manželském svazku byl v případě šlechty zásadní. Vzhledem k uzákoněné autonomii mohly stavovsky vznešené rodiny i v 19. století „nařídít“ dodržování zásady rovnorodosti svým členům prostřednictvím domácího zákona.⁶² V souvislosti s principem rovnorodosti byla v prostředí rakouské šlechty zavedena tzv. zkouška předků, jejíž podmínkou bylo, aby nevěsta nebo ženich před uzavřením sňatku doložili rodině celkem 16 předků. V případě německé šlechty bylo dostačující doložit alespoň osm předků. Z toho vyplývá, že příslušníci rakouských šlechtických rodů inklinovali k větší konzervativnosti a uzavřenosti než jejich sousedé.⁶³

Zdeněk Bezecný⁶⁴ ve svém článku uvádí, že například čeští šlechtici hledali své

⁵⁹ V ABGB se objevují společenské odchylky, jako např. nepřipustnost sňatku s tělesně postiženou osobou, odsouzení cizoložství apod.

⁶⁰ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 188.

⁶¹ Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 16. díl. Lih – Média. Praha 1900, s. 795.

⁶² Hrachovcová, E.: Šlechtické sňatky v druhé polovině 19. století. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2008, s. 15.

⁶³ Tamtéž, s. 16.

⁶⁴ Bezecný, Z.: Sňatky české šlechty ve druhé polovině 19. století. In: Petrbock, V.: Sex a tabu v české kultuře 19. století. Praha 1999, s. 88–93.

partnerky v rámci habsburské říše. Ovšem omezený počet šlechtických rodů, které žily v tomto prostoru, vedl často k příbuzenským sňatkům, a to dokonce velmi blízkým. Tyto velmi úzce propojené genealogické svazky posilovaly uzavřenost aristokratické společnosti a zajišťovaly mladým šlechticům prostor pro volbu adekvátní partnerky. Následná svatba pak byla událostí, která se dotýkala jak úzkého rodinného kruhu, tak i širokého příbuzenstva.

V průběhu posledních desetiletí 19. století se ukázalo, že i tato ještě nedávno dominantní společenská vrstva byla schopna přijímat změny, které doba přinášela, a částečně přehodnotit své dosavadní normy. Zde je však nutné znovu připomenout, že k liberálnějším přístupům se k těmto změnám přikláněla spíše mladá generace, mezi níž a generací jejich rodičů a prarodičů tak docházelo k obrovským rozdílům. Na druhou stranu, vzhledem ke skromnému počtu sňatků uzavřených mimo požadovaný okruh bylo zřejmé, že k jakýmkoli novotám na tomto poli přistupovali knížecí a hraběcí potomci stále velmi opatrně.⁶⁵

Srovnáme-li sňatek osob občanského a šlechtického stavu, máme možnost shlédnout jisté podobnosti i odchylky. V případě osob občanského stavu je zřejmé, že se jedná o akt dobrovolný, pramenící z náklonnosti budoucích manželů, jež je podepřen zásadami uvedenými v ABGB. Pohlédneme-li na šlechtu, nacházíme zásadní rozdíl v tom, že stěžejní roli ve většině uzavřených sňatků hrály hlavní roli rodinné strategie jednotlivých šlechtických rodů a snaha zachovat čistou šlechtickou linii⁶⁶, což bylo jedním z prvků utvářejících elitní společnost. Na druhou stranu, v případě rodiny Mensdorff-Pouilly se objevuje nový typ sňatku, a to z lásky, na základě vzájemné náklonnosti. „*Kdybych měl usilovat o její ruku, muselo by být mé srdce více zanícené. Dosud jsem kni nepocítil žádnou vyslovenou sympatii,*“ vysvětloval Hugo Mensdorff-Pouilly rodině, proč si nemůže vzít sestru své švagrové, Marii Dietrichsteinovou.⁶⁷

⁶⁵ Hrachovcová, E.: Šlechtické sňatky ve druhé polovině 19. století. Diplomová práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2007, s. 36–37.

⁶⁶ Ze 438 sňatků šlechticů, mužských příslušníků s knížecí a hraběcí důstojností usedlých v Čechách, bylo uzavřeno téměř 88 % s osobou pocházející z urozené rodiny. Čerpáno z: Gelová, I.: Manželství a sňatky v první polovině 19. století. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2008, s. 16.

⁶⁷ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 190–191.

III. Rod Mensdorff-Pouilly

V následující části této práce se hodlám zabývat stručnou historií rodu Mensdorff-Pouilly se zaměřením na chotělickou větev této šlechtické rodiny. Rod Mensdorff-Pouilly jsem zvolila v návaznosti na další kapitoly této práce, které se týkají mesaliance a levobočství.

III. 1. Historie rodu

Rod Pouilly patří ke staré francouzské šlechtě a pochází z rozrodu vládců Lotrinska. První zmínky o počátku rodu nalezneme již na počátku 11. století. Ve 14. a 15. století bojovali příslušníci rodu ve stoleté válce. V roce 1760 jim byl udělen hraběcí titul se jménem „de Roussy“. V této době představoval rod hrabě Albert Louis (1731–1800), zástupce francouzských šlechticů z okolí Verdunu na shromáždění generálních stavů. Během revoluce opustil Albert Francii a jeho syn Emmanuel Mensdorff-Pouilly (1777–1852) přijal jméno Mensdorff, podle vesnice v hrabství Roussy. V roce 1818 jim byl v Rakousku přiznán hraběcí stav a v roce 1839 získal rod český inkolát. V témže roce zakoupili panství Nečtiny na Plzeňsku.⁶⁸

Hrabě Emmanuel se oženil se Sophií Friderikou Karolinou vévodkyní Sachsen-Coburg (1778–1835). Tak se stali Mensdorffové příbuznými mnoha korunovaných hlav Evropy. Sophiiným bratrem byl pozdější belgický král Leopold I., sestra Julie se provdala za velkoknížete Konstantina, bratra ruského cara Alexandra I., a druhá sestra, Marie Louisa Viktorie, byla matkou budoucí královny Viktorie. Dva z Emmanuelových synů měli další potomstvo, kterým se rod rozdělil na dvě větve, z nichž mladší Alexandrova (1813–1871) přijala jméno Dietrichstein-Mensdorff. Starší větev založil Alfons Bedřich (1810–1894), který sňatkem s Terezií Rozou z Dietrichsteina (1823–1856) získal jedno z dietrichsteinských panství – Boskovice. V tomto městě zastával Alfons Bedřich načas funkci starosty početné a významné židovské obce.⁶⁹

Alfons Bedřich měl dva syny – Alfonse (1864–1935) a Emanuela (1866–1947). Co se týče Alfonse, tak za zmínku stojí jeden z jeho synů – totiž Alfons Karel, který byl dědicem Boskovic, odolal během druhé světové války nátlaku nacistických úřadů a odmítl německou národnost. Byl také jedním ze signatářů slavného prohlášení české šlechty z roku

⁶⁸ Mašek, P.: Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 1999, s. 204.

⁶⁹ Tamtéž, s. 204.

1939, díky čemuž byla na jeho statek uvalena nucená správa. Přestože se na konci války zapojil do odboje, čekala jej v roce 1948 konfiskace boskovického majetku. Marně se pokusil o emigraci, byl zatčen a internován v pracovním táboře. V Čechách zůstal jeden z jeho synů, hrabě Hugo (*1929), který se živil jako garážmistr, po roce 1990 byl v diplomatických službách ČSFR a působil jako vicekonzul na velvyslanectví v Paříži. Rovněž vykonával funkci rady-velvyslance Suverénního řádu maltézských rytířů v Praze. Po roce 1989 byly Boskovice rodu Mensdorff-Pouilly navraceny.⁷⁰

III. 2. Chotělická větev rodu Mensdorff-Pouilly

Potomci Alfonse a Emanuela Mensdorff-Pouilly utvořili dvě rodové linie – boskovickou a chotělickou. Zakladatelem chotělické linie se stal mladší Emanuel Mensdorff-Pouilly, který se roku 1892 oženil s Annou hraběnkou Westphalen zu Fürstenberg (1869–1948), která po svém otci zdědila v roce 1900 východočeský zámek Chotělice. Zde se manželský pár usadil a narodilo se jim jedenáct dětí. Nejmladší Heinrich (1916–1995) se narodil v letech první světové války, do níž Emanuel narukoval společně se svým nejstarším synem Friedrichem (1896–1997). Zatímco se Friedrich účastnil bojů na východní frontě, Emanuel působil jako velitel pardubické vojenské nemocnice s krátkou přestávkou od konce listopadu 1914 do června 1915, kdy velel vojenské posádce železniční stanice Mladkov-Lichkov.⁷¹

Druhý světový válečný konflikt, jehož se aktivně účastnil v řadách wehrmachtu jako lékař právě Heinrich Mensdorff-Pouilly, znamenal pro chotělickou linii Mensdorffů-Pouilly nejen ztrátu majetku, který jim byl konfiskován na základě Benešových dekretů, ale pro většinu jejích členů i emigraci. V roce 1939, po okupaci okleštěného Česko-Slovenska, měli obyvatelé vnitrozemí možnost přihlásit se ke státní příslušnosti říšskoněmecké či protektorátní. Kromě Emanuela Mensdorffa-Pouilly a dcery Viktorie (1897–1960) si zbývající členové rodiny zvolili říšskoněmecké občanství.⁷²

V červnu 1945 byli všichni obyvatelé chotělického zámku internováni bez rozdílu v novobydžovském táboře, odkud byli někteří z nich propuštěni až po celém roce internace. Manželé Emanuel a Anna Mensdorff-Pouilly, společně strávili zbytek života v Českém Štenberku, kde se dožili roku 1948. V Čechách rovněž zůstal syn Arthur (1900–1965)

⁷⁰ Mašek, P.: Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 1999, s. 204–205.

⁷¹ SOA v Zámrsku, archivní pomůcka č. 8359, Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, Chotělice 1827–1945, s. 4.

⁷² SOA v Zámrsku, archivní pomůcka č. 8359, Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, Chotělice 1827–1945, s. 4.

a dcera Viktorie, zatímco zbývající sourozenci i se svými rodinami Československo opustili. Velkostatek Chotělice byl zkonfiskován podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. (kvůli německé národnosti majitelky Anny Mensdorff-Pouilly) a konfiskace byla vyhlášena Okresním národním výborem v Novém Bydžově dne 18. srpna 1945. Bezprostředně poté byla na velkostatek uvalena národní správa. Odvolání Anny Mensdorff-Pouilly proti konfiskaci předal Zemský národní výbor ministerstvu zemědělství, které je s konečnou platností zamítlo dne 28. února 1946. Od roku 1945 sloužil zámek jako útulek pro děti a po roce 1965 byly prostory zámku využity ve spojitosti s Ústavem sociální péče pro mentálně postiženou mládež. V současnosti nese v Čechách rodovou tradici chotělické linie a jméno Mensdorff Arthurův syn Alfons (1948*) a vnuk Adam (*1996), oba žijící v Praze.⁷³

III. 3. Archivní pozůstalost chotělické větve rodu Mensdorff-Pouilly

Fond Rodinného archivu Mensdorff-Pouilly Chotělice, před zahájením uspořádání archivářů postrádal jakékoliv vnitřní členění, v praxi tedy šlo o zmeť jednotlivých osobních dokumentů členů rodu, promísených s účetními přílohami a knihami, náležejícími provenienčně do fondu velkostatku. Rovněž fyzický stav archiválií nebyl uspokojivý, některé písemnosti byly poškozeny plísní či drobnými hlodavci. Celkově nesl fond zřetelné známky nevhodného předchozího uložení (pravděpodobně na místě svozu).⁷⁴

V současné době archiv zahrnuje fondy týkající se osobních dokladů, korespondence mezi jednotlivými členy rodiny, hospodářské korespondence a ostatních materiálů. Zajímavostí jsou kresby dětí, fotografie z cest, a také rodokmeny⁷⁵ stájových koní, jež si vedl Emanuel Mensdorff-Pouilly. Celkově můžeme říct, že fond Rodinného archivu Mensdorff-Pouilly Chotělice, je velice přínosný při studiu života šlechtické rodiny. Umožňuje nám nahlédnout do každodenních reálií a skutečností aristokratického života, což nám může pomoci porozumět šlechtě jako specifické skupině obyvatel, jež měla své zvyky, zásady a tradice.

⁷³SOA v Zámrsku, archivní pomůcka č. 8359, Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, Chotělice 1827–1945, s. 6.

⁷⁴Tamtéž, s. 6.

⁷⁵viz příloha č. 1

IV. Nerovné sňatky v prostředí šlechty

V následujících kapitolách se hodlám zabývat problematikou nerovných sňatků v prostředí šlechty, jež můžeme také označit jako mesaliance.

IV. 1. Mesaliance

Dle Lubora Maloně⁷⁶ chápeme mesalianci jako nerovné manželství mezi příslušníkem šlechtického stavu a osobou stavu občanského. Takové manželství mohlo být již od počátku velmi problematické a také společensky nepřijemné. Děti narozené v takovém manželství bývaly mnohdy vylučovány z práv a privilegií, jež byly vyhrazeny pouze potomkům šlechtického stavu. V širším slova smyslu můžeme mesalianci chápat také jako majetkově či společensky nerovné manželské spojení. Je zřejmé, že tento společenský problém se velice úzce dotýkal všech členů šlechtické rodiny. Mesaliance odporovala idejím o tradičních zásadách, čistotě šlechtické linie a také značně ohrožovala elitní postavení dané aristokratické rodiny ve společenském žebříčku.

Vzhledem ke studiu hraběcí rodiny Mensdorff-Pouilly uvádím, že z 269 manželství uzavřených českými hrabaty v letech 1848–1914, se cestou mesaliance vydalo 34 šlechticů, někteří dokonce dvakrát. 27 z celkových 37 nerovných sňatků bylo uzavřeno až po roce 1880, z toho 19 po roce 1900. Stejně jako u knížecích rodin, největší pohromu způsobily vždy nerovnorodé sňatky prvorozených synů, kteří se podle pravidel měli stát budoucími hlavami rodu a byli tak zatíženi nemalou zodpovědností za jeho neposkvrněné pokračování.⁷⁷

Zdeněk Bezecný konstatuje, že mesalianční sňatky většinou uzavírali právě neprvorození synové, na nichž neležela taková zodpovědnost za neposkvrněné pokračování rodu. Mladí aristokraté byli většinou okouzleni umělkyněmi či dcerami ze zámožných rodin. Zajímavým příkladem je sňatek Františka Auersperga, který si vzal v roce 1899 v New Yorku Florance Elsworth Hazardovou, jež byla dcerou průmyslníka. Je vhodné zmínit také sňatek Octaviána Kinského s cirkusovou krasojedkyní Marií Stubenvollovou, u něhož nacházíme paralelu s nerovným sňatkem Arthura Mensdorff-Pouilly s Magdalénou, rovněž cirkusovou krasojedkyní.⁷⁸

⁷⁶ Maloň, L.: Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 13.

⁷⁷ Hrachovcová, E.: Šlechtické sňatky ve druhé polovině 19. století. Diplomová práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2007, s. 36.

⁷⁸ Bezecný, Z.: Sňatky české šlechty ve druhé polovině 19. století. In: Petrbok, V.: Sex a tabu v české kultuře 19. století. Praha 1999, s. 89. Jednotlivé příklady zmiňuji, abych poukázala na to, jak pestré bylo prostředí, ze kterého si šlechtici vybírali své partnerky, když šli za hlasem svého srdce.

Petr Mašek rovněž dodává, že za mesalianci byl považován i sňatek, kdy si vysoký aristokrat, zvláště pak příslušník panovnického, královského rodu, zvolí partnera z „obyčejného“ šlechtického rodu. Takové sňatky byly prohlašovány za morganatické. Podle církevního práva bylo manželství platné, podle světského nikoliv. V takovém případě žena vždy následovala muže: tak se z princezny stala hraběnka, z baronky kněžna. Nelegitimní potomci, tj. levobočci, neměli naprosto žádná práva v rakouském prostředí, na rozdíl od poměrů francouzských, kde se s nimi počítalo i v heraldických zákonech a jejich erb byl doplněn tzv. bastardským pruhem.⁷⁹

Je důležité uvést také skutečnost, že uzavřením nerovného sňatku mohlo dojít také ke ztrátě šlechtictví, a to v případě, že si šlechtična vzala za muže nešlechtice. Samozřejmě, v každé podobné situaci záleželo především na názoru a postavení šlechtické rodiny a příbuzenstva. V následujících částech této kapitoly věnované mesalianci uvádím nerovný sňatek Arthura Mensdorffa-Pouilly, z pohledu šlechtice samotného a také celé rodiny. Jak na tento čin rodina reagovala? V závěru této kapitoly hodlám provést komparaci Arthurovy mesaliance s případem Rudolfa Lobkowitz⁸⁰ a zaměřit se na důsledky tohoto problému.

IV. 2. Mesaliance Arthura Mensdorff-Pouilly

Mesaliance Arthura Mensdorff-Pouilly, jednoho ze čtyř synů⁸¹ hraběte Emmanuela Mensdorff-Pouilly, byla předmětem časté diskuze celé rodiny Mensdorffů. Radmila Švaříčková-Slabáková⁸² uvádí, že v červenci roku 1853 rodina obdržela dopis, že Arthur je již nějakou dobu ženat. Pro úzký rodinný okruh Mensdorffů bylo zděšením, že si za ženu zvolil cirkusovou krasojedkyni Magdalenu Kremzovou. Rodinní příslušníci, především bratr Alphons Mensdorff-Pouilly, apelovali na to, že se jedná o hazard s rodinnou ctí, nemluvě o tom, že rodina nebyla řádně informována.

Vzhledem ke studiu problematiky sňatků a jejich zásad⁸³ uvedených v ABGB je zřejmé, že se jednalo o zcela nestandardní jednání Arthura vůči celé rodině. Z hlediska

⁷⁹ Mašek, P.: *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Praha 1999, s. 11.

⁸⁰ Ženou prince Rudolfa Lobkowitz⁸⁰ byla bývalá herečka Friderika Konau (1841- 1918).

⁸¹ Synové Emmanuela Mensdorff-Pouilly byli Hugo, Alphons, Alexander a Arthur Mensdorff-Pouilly.

⁸² Švaříčková-Slabáková, R.: *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*. Praha 2007, s. 192–193.

⁸³ Splněna nebyla např. podmínka, kterou uvádí § 70 v ABGB, a to že snoubenci jsou povinni oznámit sňatek prostřednictvím tzv. ohlášek, které taktéž oznamují plánovaný sňatek a nabádají každého, kdo s ním nesouhlasí, má možnost oznámit své výhrady duchovnímu v příslušné farní osadě. Vzhledem k tomu, že rodina nebyla o takovém sňatku informována řádným způsobem, nemohla podat žádný odpor.

rozumového byla jeho volba velmi těžko pochopitelná. Arthurovým renomé byly především vojenské úspěchy, jež mu zajistily nejen uznání, ale i prestiž. Za zmínku stojí především jeho účast v bitvě u Santa Lucie, která se uskutečnila v revolučním roce 1848 pod vedením maršála Radeckého. Bitva skončila porážkou sardinské armády Karla Alberta a je z ní doložen záznam⁸⁴ sepsaný polním maršálkem Karlem Schwarzenbergem, ve kterém jsou vyzdvihovány kvality rytmistra Arthura Mensdorff-Pouilly. Pohlédneme-li na Arthurovo rozhodnutí z citového hlediska, je zřejmé, že jeho vzplanutí pro Magdalénu bylo natolik intenzivní, že byl Arthur schopen odporovat bratrům tím, že se rozhodl jít za hlasem svého srdce.⁸⁵

Radmila Švaříčková-Slabáková dále konstatuje, že Arthurův sňatek lze považovat jako zoufalé gesto. Ačkoli byly jeho schopnosti kladně hodnoceny v průběhu italského tažení, nedočkal se povýšení, které by mu umožnilo postupovat v kariéře a uplatnit své schopnosti. Připočteme-li pocit méněcennosti a podřadného postavení vzhledem ke svým bratrům Alfonsi i Alexandrovi, tak zjistíme, že sňatek s Magdalenou byl pro Arthura rebelský čin, díky němuž konečně vystoupil ze stínu svých bratrů. S bratry i nadále zůstával v kontaktu, přestože jeho rozhodnutí způsobilo rozkol nejen v rodině, ale také v jeho životě.⁸⁶

Na základě studie Lubora Maloně je vhodné zmínit, že mesaliance prokazatelně způsobily značné ochladnutí rodinných vztahů.⁸⁷ Radmila Švaříčková-Slabáková uvádí, že Arthurův osud byl po sňatku značně ovlivněn právě postavením rodiny vůči tomuto činu. Jeho sňatek s Magdalenou mu uzavřel brány Coburgu, kompromitoval celou rodinu a značně se zadlužil. Rozhodl se finančně zabezpečit i rodinu Magdaleny a marně se snažil přirovnat lásku k Magdaléně k tomu, co prožívali jeho matka a otec⁸⁸. Dle Arthurových slov si Magdaléna jeho lásky a zázemí nevážila a manželství záhy skončilo. Sám Arthur neměl pro své nevydařené manželství jiného výrazu než „idiotské“.⁸⁹

⁸⁴ SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1004, k. č. 39 (opis listu polního maršálka Karla Schwarzenberga polnímu maršálkovi Radeckému s pochvalným hodnocením Arthura Mensdorff-Pouilly během válečného tažení v Itálii r. 1848). Rytmistr je hodnost důstojníka jízdy, vozatajstva nebo četnictva, odpovídající hodnosti kapitána. Viz příloha č. 2, 3.

⁸⁵ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 193.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Maloň, L.: „Nesouhlasíme s Tvou svatbou, a jestliže ji uzavřeš, vyvodíme důsledky.“ Šlechtické mesaliance na přelomu 19. a 20. století. In: Halířová, M. (red.): Oznamuje se láskám naším...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 92.

⁸⁸ Otcem Arthura Mensdorff-Pouilly byl již zmíněný Emmanuel Mensdorff-Pouilly a matkou byla princezna Sophie, později hraběnka Mensdorff-Pouilly.

⁸⁹ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty, Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 215–219.

Můžeme říct, že Arthura do konce života provázely následky jeho unáhleného rozhodnutí uzavřít nerovný sňatek s Magdalenou Kremzovou. Do konce svého života se snažil alespoň částečně získat zpět své dřívější postavení ve společnosti, což bylo téměř nemožné. Radmila Švaříčková-Slabáková doplňuje, že východiskem pro něj byla určitá retrospektiva do dob, kdy se účastnil řady tažení, v nichž byly oceněny jeho kvality. Rozhodl se podruhé uzavřít sňatek, tentokrát již s hraběnkou Biancou Wickenburogovou, což byla podstatně lepší volba než Magdalena. Zemřel ve svých 86 letech ve slovinském Velenje.⁹⁰

IV. 3. Komparace mesaliance Arthura Mensdorff-Pouilly a Rudolfa Lobkowitze

V této části práce hodlám srovnat nerovný sňatek Arthura Mensdorff-Pouilly s případem mesaliance Rudolfa Lobkowitze⁹¹. Arthurův sňatek byl názorným příkladem toho, jak fatální důsledky může mít takové rozhodnutí nejen v rámci příbuzenských a rodinných vztahů, ale také v rámci společenského postavení. Rudolfova mesaliance byla poněkud odlišná, proto považuji za adekvátní provést komparaci obou těchto příkladů.

Lobkowitzové patří v Čechách mezi nejproslulejší aristokratická jména. Jedná se o nejvyšší a nejvznešenější český šlechtický rod, který až na nečetné výjimky vystupoval vždy jako rod katolický, jenž byl věrný legitimním zemským panovníkům. Jeho příslušníci se vždy stavěli na pozici legitimismu a zároveň se snažili hájit práva České koruny i obyvatel jejich zemí. Prosluli jako bohatí mecenáši věd a umění, shromáždili rozsáhlé a cenné historické sbírky knih, obrazů a mnoha dalších uměleckých předmětů. Svým politickým vlivem, hmotnými dary i financemi podporovali mnohé české zemské i národní a vědecké instituce. Jejich doménou byla vedle kulturních zájmů vždy politika, státní správa země a vojenství. Někteří Lobkowitzové se jako jedni z mála příslušníků českých šlechtických rodů věnovali politice i po zrušení monarchie ve dvacátém století, což platí dodnes.⁹²

Pro komparaci mesaliance s případem Arthura Mensdorff-Pouilly je pro mě zásadní osoba Rudolfa Lobkowitze, syna zakladatele IV. linie tohoto rodu – Ludvíka Jana Karla. Rudolf Lobkowitz byl polní zbrojmistr, velící generál v Budapešti a člen uherské horní sněmovny. Byl zároveň držitelem velkokříže Leopoldova řádu a majitelem statků Velké Meziříčí a Břežany.⁹³

⁹⁰ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století, s. 221.

⁹¹ V této podkapitole se bude jméno „Lobkowitz“ objevovat i ve své druhé podobě, a to „Lobkowicz“. Záleží především na jednotlivých liniích tohoto rodu. U Rudolfa a Frideriky je na základě archivních pramenů doložena podoba jména „Lobkowitz“. Ostatní členové rodiny se postupně přiklonili ke jménu „Lobkowicz“.

⁹² Mašek, P.: Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 1999, s. 163–164.

⁹³ Pouzar, V.: Almanach českých šlechtických rodů. Praha 2006, s. 233.

Rudolf Lobkowitz, jenž se narodil v roce 1840, se oženil dne 26. února 1900 s Friderikou, vdovou po Leopoldu baronu von Edelsheim-Gyulai, rozenou Kronau. Lubor Maloň⁹⁴ uvádí, že se Friderika v mládí živila jako herečka a provdala se za důstojníka Leopolda von Edelsheim-Gyulai. Touto svatbou byla pozdvihnuta na úroveň svého muže, a tak po jeho smrti nebyla považována za zcela nerovnorodou partii. Zde můžeme vidět první rozdíl oproti případu Arthura a Magdalény. Magdalénu totiž rodina nikdy nepřijala, natož aby ji díky sňatku s Arthurem považovala alespoň za částečně rovnorodou. Lubor Maloň⁹⁵ dodává, že ačkoli rodina věděla o minulosti Frideriky, neměla vůči tomuto sňatku téměř žádné výhrady. Navíc, Rudolf se žení ve svých 59 letech se ženou, jež byla jen o sedm měsíců mladší, tudíž nepadla ani zmínka o případném potomstvu.

Svatby Rudolfa a Frideriky se účastnilo velmi málo lidí, jelikož Rudolf nepovažoval za nutné, aby se rodina tohoto aktu účastnila. Vzhledem k dosavadnímu příznivému postoji členů rodiny, se Lubor Maloň⁹⁶ domnívá, že kdyby Rudolf projevil přání, aby se rodina zúčastnila, jistě by pozvání přijala.

Komparace výše uvedených mesaliancí je přínosná v tom, že nám umožňuje vytvořit objektivní pohled na oba zkoumané problémy. Srovnáme-li Arthura a Rudolfa, vidíme, že Arthurovo jednání bylo unáhlené a vycházelo nejen ze zaslepenosti vůči Magdaleně, ale i z vnitřních pochybností ohledně svého postavení v rodině a armádě. Bohužel sňatek s cirkusovou krasojezdkyní zřejmě nebyl ta správná volba, jak se vymanit ze stínu svých bratrů. Spíše naopak, Arthur tímto sňatkem, jehož sám později litoval, ztratil značnou část prestiže pramenící ze jména Mensdorff-Pouilly, a také odkázal sám sebe do pozadí rodinného dění. Přesto pro něj rodina v pozdějším období našla pochopení a pomohla mu vymanit se z tíživé finanční situace.⁹⁷

Naopak, z postoje rodiny Rudolfa Lobkowitze vyplývá, že mesaliance nebyla natolik závažným problémem pro rodinu ženicha, byla-li uzavřena v pozdním věku obou manželů a neuvažovalo se o potomstvu, které by vzešlo z tohoto nerovného manželství. Mesaliance způsobovala znatelně menší obtíže, pokud se jednalo o druhorozeného či „více“ rozeného syna, který nebyl dědicem rozsáhlého majetku nebo případně fideikomisu. Výhodou bylo, pokud měl ženich z předchozího manželství se šlechtickou právoplatné a urozené dědice.

⁹⁴ Maloň, L.: Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 31.

⁹⁵ Maloň, L.: Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 31–32.

⁹⁶ Tamtéž, s. 34.

⁹⁷ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 217. Radmila Švaříčková-Slabáková v této pasáži popisuje, že Arthurovy dluhy pramenící z nerozvážného hospodaření a dotování Magdaléniny rodiny byly natolik vysoké, že bylo nutné žádat o pomoc anglický dvůr.

Nerovnorodý sňatek byl přípustný také tehdy, jestliže byla nevěsta vdovou po šlechtici, tak jak tomu bylo v případě Frideriky Kronau.⁹⁸

IV. 4. Důsledky mesaliance

V závěru této kapitoly týkající se problematiky nerovných sňatků bych ráda zrekapitulovala mesalianci, a to, jaké byly důsledky tohoto společenského problému. Situace mladých šlechticů byla mnohdy značně ovlivňována rodiči, kteří utvářeli strategie a domlouvali výhodné a prestižní sňatky pro své potomky. Ne vždy byly tyto sňatky naplněny láskou a vzájemnou náklonností, čehož jsme si mohli povšimnout na postoji Huga Mensdorff-Pouilly, jenž odmítl rodinou navrhovaný sňatek. Můžeme tedy říct, že mladí šlechtici nalézali štěstí a lásku v prostředí, ve kterém byli schopni vymanit se z rodinných strategií, což bylo zřejmé u Arthura.

Samozřejmě, jedním z hlavních důsledků mesaliancí byl odpor rodiny, která se ve většině případů nedokázala smířit s takovým rozhodnutím, jež mohlo značně ohrozit prestiž a jméno celé rodiny. Právě Arthur se s tímto postojem setkal v kruhu svých příbuzných, jichž se dotkla hlavně skutečnost, že o tomto sňatku nebyli vůbec informováni. Naprosto obvyklým jevem bylo přerušení veškeré korespondence. U Rudolfa se s tímto problémem nesetkáváme, jelikož ke svatbě došlo až v jeho 59 letech. Spolu s rodinnými vztahy utrpělo také postavení šlechtické rodiny ve společnosti, jak je tomu patrné u Arthura, kterému jeho sňatek způsobil řadu pozdějších omezení.

Na závěr je vhodné uvést, že se mesaliance dotkla také potomků vzniklých z tohoto sňatku. Běžným řešením této situace byla ztráta rodinného fideikomisu⁹⁹, což potomci vzešli z takových sňatků pociťovali především při restitucích rodových majetků po roce 1989.

⁹⁸ Maloň, L.: Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 35. ⁹⁸ Výše uvedené mesaliance jsem zvolila vzhledem k tomu, jak odlišný byl postoj rodiny v obou případech, který byl ovlivněn především okolnostmi takového sňatku. Arthur rodinu informoval po uzavření sňatku, což způsobilo obrovský šok u Mensdorff-Pouilly. Naopak Rudolf Lobkowitz jednal v tomto případě rozvážně, přispěla mu i skutečnost, že Friderika byla díky předešlému sňatku s baronem Leopoldem von Edelsheim-Gyulai pozvednuta na úroveň manžela a získala tak titul baronky.

⁹⁹ Fideikomis neboli svěřenectví je právní ústav spočívající v tom, že majetkový předmět následkem ustanovení jisté osoby (zakladatele fideikomisu) by měl přecházet určitým řádem jen na členy rodiny. Účelem fideikomisu je pojistit určité rodině trvalé vynikající sociální postavení. Dle tohoto účelu mohou být předmětem fideikomisu jen takové předměty, které poskytují trvalý pramen důchodů, jako jsou především pozemky. Čerpáno z: Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 9. díl. Falšování potravin a pochutin – Genrista. Praha 1893, s. 171. Heslo „Fideikommiss“.

V. Levobočství

Z předchozích kapitol jsme si mohli povšimnout, že ačkoli byla šlechta elitní jednotkou společnosti 19. století a dbala na tradiční zásady, docházelo v jejím prostředí také ke svobodným projevům v oblasti lásky, a to především ze strany šlechticů. Na mesalianci jsme si mohli povšimnout toho, že tento akt mohl postihnout nejen rodinu, ale především hlavní aktéry nerovných sňatků, později rovněž jejich potomky. Stávalo se také, že ze vzplanutí šlechtice docházelo ke zplození nemanželských potomků. Jak byl řešen tento problém? V této kapitole se hodlám zaměřit na problematiku levobočství. Zvolila jsem případ zástupce chotělické větve rodu Mensdorff-Pouilly, a to Emanuela A. M. Mensdorff-Pouilly¹⁰⁰ a jeho nemanželského syna Františka Müllera, jelikož se jedná o mého rodinného předka.

V. 1. Emanuel Mensdorff-Pouilly

Emanuel Mensdorff-Pouilly se narodil dne 5. 9. 1866 v Peggau jako syn Alfonse Bedřicha Mensdorff-Pouilly a Marie Mensdorff-Pouilly, rozené Lamberg.¹⁰¹ Osobní doklady a korespondence nastiňující život Emanuela Mensdorff-Pouilly jsou dnes uloženy ve Státním oblastním archivu Zámorsk (dále SOA) a je možné díky nim doložit některé stěžejní mezníky Emanuelova života. V roce 1887 získal titul poručíka, a o tři roky později následovalo povýšení Emanuela na nadporučíka. V roce 1898 byl povýšen do hodnosti rytmistr 2. třídy. Emanuel se zajímal nejen o svou vojenskou kariéru, ale také o politické dění, což dokládá rozsáhlá korespondence s Ferdinandem Trauttmansdorffem, rakouským šlechticem a poslancem Říšské rady. Vrcholem jeho vojenské kariéry bylo udělení kříže Leopoldova řádu¹⁰² v roce 1913. Zajímavý je rovněž dokument z roku 1910, ve kterém je oznámeno zvolení Emanuela Mensdorffa-Pouilly čestným předsedou Spolku pro založení a udržování katolických gymnázií jinošských se sídlem v Praze, což můžeme považovat

¹⁰⁰ V celé práci uvádím tohoto hraběte pod jménem Emanuel Mensdorff-Pouilly. Celé jeho jméno ale zní Emanuel Alexandr Maria Mensdorff-Pouilly a je uvedeno v řadě jeho osobních dokumentů, které jsou uloženy v soukromé sbírce rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864, Frenštát pod Radhoštěm 74401 (nevidovaná soukromá sbírka).

¹⁰¹ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Rodný a křestní list Emanuela Alexandra Marii Mensdorff-Pouilly vydaný 3. července 1941., „Geburts – und Taufschein“.

¹⁰² Leopoldův řád byl založen dne 8. 1. 1808 rakouským císařem Františkem I. Nově založený Leopoldův řád měl na rozdíl od předchozích řádů odměňovat vynikající civilní i vojenské zásluhy bez ohledu na stav a původ odměňovaného. Důraz byl kladen zejména na věrnost vlasti a trůnu, na činnost ve prospěch státu. V době svého založení byl řád rozdělen na tři třídy – velkokříže, komandéry a rytíře. Po smrti nositele bylo povinností pozůstalých vrátit insignie grefiérovi řádu, kolany pak přímo kancléři. Tento úzus však nebyl respektován po pádu monarchie v roce 1918. Všechny insignie Leopoldova řádu náležejí mezi vzácné, mimořádně vzácné jsou všechny třídy nejvyšší a exempláře z počátku existence řádu. Čerpáno z: Koláčný, I.: Řády a vyznamenání Habsburské monarchie. Brno 2006, s. 101–109.

za pochopitelný krok ze strany správního výboru tohoto spolku vzhledem k Emanuelově katolickému vyznání.¹⁰³

Emanuel Mensdorff-Pouilly se oženil v roce 1892 s Annou hraběnkou Westphalen zu Fürstenberg, která v roce 1900 zdědila po svém otci východočeský zámek Chotělice, kde se manželé poté usadili.¹⁰⁴ Tento sňatek byl pro rodinu velmi přínosným vzhledem k zisku zámku Chotělice a těšil se přízni nejen rodiny, ale také příbuzenstva, což dokládá velmi obsáhlý památník¹⁰⁵ gratulací k jejich sňatku. Emanuelovo působení na zámku v Chotělicích je doloženo korespondencí¹⁰⁶ s „oddaným Bechtoldem“, týkající se problému s užíváním cesty v chotělickém panství. Pobyt Emanuela a rodiny v Chotělicích v období druhé světové války dále dokládá Emanuelův „lístek na oděv“ a také berní knížka¹⁰⁷

Můžeme říct, že díky archiváliím v podobě osobních dokladů Emanuela Mensdorff-Pouilly, uloženým v rodinném archivu Mensdorff-Pouilly Chotělice, si můžeme vytvořit nástin jeho života a zájmů, jež byly součástí jeho osobnosti. Kontrastem k tomuto výčtu získaných hodností a působení¹⁰⁸ v Chotělicích je skutečnost, že se Emanuelovi v roce 1887 narodil nemanželský syn, což bylo pět let před uzavřením sňatku s Annou hraběnkou Westphalen zu Fürstenberg.

V. 2. Nemanželský syn František Müller

Ne všechny děti přicházely na svět v úplné rodině a pouhý fakt nemanželského původu představoval závažný handicap. Výjimkou byli jen levoboční panovníků či velmožů, v ostatních případech poznamenal nelegitimní původ dítě na celý život.¹⁰⁹

Milena Lenderová rovněž uvádí, že v 19. století, které je předmětem mého studia, začal stoupat počet nemanželských dětí. Na počátku dvacátých let napočítali demografové jen v Čechách asi 5% nemanželských dětí, od dvacátých let už 10% a tento počet vystoupal na 15% v průběhu šedesátých a sedmdesátých let. Na přelomu 19. a 20. století připadalo nejvíce nemanželských porodů na pohraniční okresy s převahou německého obyvatelstva,

¹⁰³ Výše citované dokumenty jsou uloženy v SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1–10, k. č. 1. Osobní doklady Emanuela Mensdorff-Pouilly.

¹⁰⁴ SOA v Zámorsku, archivní pomůcka č. 8359, Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, Chotělice 1827–1945, s. 4.

¹⁰⁵ SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1029, k. č. 42. Památník gratulací k sňatku Emanuela a Anny z roku 1892.

¹⁰⁶ SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 85, k. č. 3. Korespondence s Bechtoldem o zákazu užívání panské cesty. Dopis je datován ke dni 26. 3. 1931.

¹⁰⁷ SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 11–13, k. č. 1. Berní knížka Emanuela Mensdorffa-Pouilly bydlíštěm Chotělice, plátce důchodové daně pro období 1941 – 1943. Emanuelův lístek na oděv, adresovaný na Chotělice č. p. 89, rok 1944.

¹⁰⁸ Viz příloha č. 6.

¹⁰⁹ Lenderová, M. – Rýdl, K.: Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století. Praha 2006, s. 267.

kteřé vzhledem ke specifické profesní a sociální struktuře, byly z hlediska sociální patologie obecně problematické; byl zde mimo jiné i nejsilnější výskyt prostituce. Je důležité si uvědomit, že ne vždy tato situace znamenala absenci otce. Jsou známy i případy, kdy dítě vyrůstalo v úplné rodině, avšak rodiče nebyli ve stavu manželském. Z toho vyplývá, že ačkoli děti byly demografy označovány za nemanželské, narodily se ve stabilním rodinném prostředí. Řada nemanželských dětí však byla důsledkem náhodného pohlavního styku.¹¹⁰

V této souvislosti se hodlám zabývat osobou Františka Müllera, jenž byl nemanželským synem hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly a slečny Heleny Müllerové. Narodil se 8. 1. 1887 v Člupku¹¹¹ u Litomyšle, jak dokládá opis křestní listu¹¹², ve kterém je uvedeno jméno matky, kmotrů a porodní báby, vzhledem k původu Müllerova otce, je kolonka „Otec“ v tomto listu proškrtnuta.

V. 3. Postoj hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly vůči Františku Müllerovi

Z korespondence probíhající mezi Helenou Müllerovou a hrabětem Emanuelem Mensdorff-Pouilly je zřejmé, že hrabě jednal pomocí prostředníků – právníků. V této situaci to bylo pro hraběte Emanuela pravděpodobně nejjednodušší řešení, pomineme-li jazykovou bariéru a také fakt, že existence nemanželského potomka jistě nebyla záležitostí, o které by měla vědět celá rodina. Existence rodinného právníka u Mensdorffů-Pouilly umožnila danou situaci řešit bez přehnaných emocí a tak, aby obě strany dostály svých požadavků. Případem nemanželského syna hraběte, Františka Müllera, se zabývali dva právníci. První z nich se jmenoval Eduard Wašek, o kterém nemáme příliš mnoho informací. O tuto záležitost se staral v letech 1889–1900, což dokládá korespondence se slečnou Helenou Müllerovou¹¹³. Bohužel, tato korespondence je jediným pramenem pro studium této problematiky, jelikož není doložena jakákoliv forma komunikace mezi Eduardem Waškem a Emanuelem Mensdorff-Pouilly. Tento poznatek byl zjištěn při návštěvě SOA Zámrska, kde jsem měla možnost zjistit, že kromě přání Eduarda Waška k Emanuelovým

¹¹⁰ Lenderová, M. – Rýdl, K.: Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století. Praha 2006, s. 268–269.

¹¹¹ Člupěk, osada, 60 d., 342 Č., kat. i mí. ob. Němčice, hejt., zast., okr., býv. panství, fr. a pošta Litomyšle; 2 mlýny. Čerpáno z: Kotyška, V.: Úplný místopisný slovník království českého. A – Klis. Praha 1895, s. 181. Uloženo ve SOA Zámrska.

¹¹² Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Opis křestního listu Františka Müllera vydaný dne 6. září 1919. Proboštský úřad v Litomyšli, viz příloha č. 7.

¹¹³ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Korespondence Heleny Müllerové s Eduardem Waškem probíhající od března 1889 do prosince 1900 (celkem 21 dopisů adresovaných Heleně Müllerové).

sedmdesátým narozeninám¹¹⁴, se nedochovala žádná korespondence těchto dvou osob týkající se Františka Müllera.¹¹⁵

Korespondence mezi Helenou a Eduardem se týkala především pravidelných plateb alimentů, jimiž hrabě přispíval na život svého nemanželského syna. Příspěvek činil 10 zlatých a byl vyplácen každý měsíc. V prvních dopisech adresovaných Heleně se Eduard často ptá na to, jak se chlapci daří a oslovuje ji „Ctěná přítelkyně“.¹¹⁶ Od září roku 1898 se alimenty navýšily na 15 zlatých, což je doloženo odpovědí Eduarda Waška na Heleninu žádost.¹¹⁷ Můžeme říct, že náplň všech dopisů od Eduarda, adresovaných Heleně, se týká pravidelných plateb alimentů, jež Eduard odesílal, a ona svými odpověďmi potvrzovala jejich přijetí. Zajímavý je především poslední dopis z roku 1900, ve kterém Eduard oznamuje, že se hrabě Emanuel odstěhoval na své panství do Chotělic.¹¹⁸ Tento rok je paralelní se skutečností, že v témže roce získala zámek Chotělice Anna hraběnka Westphalen zu Fürstenberg.

Od roku 1901 do února roku 1906 komunikuje s Helenou ohledně Františka Müllera pan JUDr. Berthold Thein¹¹⁹. Co se týče advokáta Theina, rovněž vycházím pouze z korespondence mezi advokátem a slečnou Helenou. Bohužel archiválie související s vykonáváním advokátské praxe JUDr. Bertholda Theina se nedochovaly, což může být problematické vzhledem k objektivnímu náhledu na tuto problematiku.¹²⁰

Přístup Bertholda Theina je odlišný od postoje Eduarda Waška. I nadále se v jednotlivých dopisech projednává pravidelná platba alimentů. Je zřejmé, že docházelo k nespokojenosti Heleny Müllerové, jelikož alimenty byly dle jejího názoru nízké. Dokonce po hraběti Emanuelovi Mensdorff-Pouilly požadovala pomoc s hledáním pracovního místa

¹¹⁴ SOA Zámrsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 208, k. č. 6. Přání Eduarda Waška k Emanuelovým sedmdesátým narozeninám, napsáno dne 5. září 1936 v Boskovicích.

¹¹⁵ V SOA Zámrsk se v osobní korespondenci Emanuela Mensdorff-Pouilly nevyskytuje v této souvislosti žádné jméno František Müller. Neobjevuje se zde ani korespondence s rodinnými právníky - Eduardem Waškem a Bertholdem Theinem. Zjištěno při návštěvě dne 5. 4. 2017.

¹¹⁶ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 1. března 1889 adresovaný Heleně. Eduard se zde ptá na Helenina syna Františka - „Těž co dělá hošíček, jak je zdrav?“, viz příloha č. 8.

¹¹⁷ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 1. září 1889 adresovaný Heleně - „Těž Vám odesílám, jak jste mně v předešlém psaní žádala, bych se přimluvil u Jeho milosti pana Hraběte, on vám posílá 5 zl.“

¹¹⁸ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis adresovaný Heleně ze dne 29. prosince 1900, viz příloha č. 9.

¹¹⁹ JUDr. Berthold Thein byl advokátem firmy Davida Fanto, která dávala dlouhopřednost jako zaměstnancům Židům. Svou kancelář otevřel v domě zemřelého JUDr. Jana Žáka a v Pardubicích působil od roku 1898. Čerpáno z: Tábořský, O.: Obecní samospráva v Pardubicích 1880–1914. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova, s. 25.

¹²⁰ Tento poznatek byl zjištěn prostřednictvím emailové komunikace se SOkA Pardubice. Elektronické vyjádření ze dne 16. 3. 2017.

pro jejího syna, což dokládá odpověď Bertholda Theina z roku 1904.¹²¹ V následujícím dopise se dokonce objevuje letmá výhrůžka ze strany Theina, že pokud bude hraběte obtěžovat, ponese si veškeré následky sama.¹²² Helena Müllerová zřejmě chtěla jednat přímo s Emanuelem, avšak ten dopisy od Heleny preposílal přímo Theinovi, což je doloženo v jeho odpovědi na Helenin dopis hraběti.¹²³

Celá situace vyústila k soudnímu jednání u okresního soudu v Novém Bydžově, které se uskutečnilo dne 13. října 1905, a jehož rozsudkem bylo uznání otcovství Emanuela Mensdorff-Pouilly k Františku Müllerovi.¹²⁴

Od roku 1906 probíhá korespondence již mezi Františkem Müllerem a Bertholdem Theinem. Jedná se o korespondenci týkající se Františkova studia. V dopise ze dne 22. října 1909, Berthold Thein uvádí, že vrací Františkovi půjčené vysvědčení o absolvování lesnického ústavu v Písku s tím, že jakmile ukončí svou vojenskou službu, má se hlásit u něj, aby byl doporučen na vhodné místo.¹²⁵ V předposledním dochovaném dopise se František Müller tituluje již jako absolvent vyššího lesnického ústavu v Litomyšli a Berthold Thein mu na základě této skutečnosti oznamuje, že bude-li se ucházet o pracovní místo ve svém oboru, přislíbil mu hrabě Mensdorff poskytnutí své protekce k získání tohoto místa.¹²⁶ Poslední dopis od Bertholda Theina vyjadřuje potěšení, že František Müller získal pracovní pozici a apeluje, aby zachoval vůči Emanuelovi Mensdorff-Pouilly veškerou diskrétnost.¹²⁷

¹²¹ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 2. září 1904 adresovaný Heleně Müllerové týkající se uplatnění Františka Müllera.

¹²² Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 10. října 1904 adresovaný Heleně Müllerové.

¹²³ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 25. srpna 1904 adresovaný Heleně Müllerové - „Pan hrabě Mensdorff zaslal mi dopis Váš ze dne 22. t. m. k vyřízení, z čehož seznati můžete, že jest marné obracet se přímo na něho. Psal jsem Vám již jednou, byste toho zanechala, a upozorňuji Vás opětně, že si tím jenom škodíte.“

¹²⁴ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis od JUDr. Pavla Stehna, advokáta v Litomyšli, ze dne 4. srpna 1909, ve kterém je uveden odkaz na rozsudek o uznání otcovství hraběte Mensdorffa k Františku Müllerovi. Bohužel, spis týkající tohoto případu se nedochoval, což bylo zjištěno z elektronického vyjádření SOkA Hradec Králové ze dne 17. 3. 2017, viz příloha č. 10.

¹²⁵ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 22. října 1909 adresovaný Františku Müllerovi.

¹²⁶ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 31. října 1910 adresovaný Františku Müllerovi. Berthold Thein zde uvádí, že hrabě Mensdorff přislíbil poskytnutí své protekce k získání pracovního místa.

¹²⁷ Soukromá sbírka rodiny Jurečkových Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401. Dopis ze dne 17. června 1911 adresovaný Františku Müllerovi. Poslední dochovaný doklad korespondence mezi Františkem Müllerem a JUDr. Bertholdem Theinem.

V. 4. Shrnutí

Na základě studia výše uvedené rodinné korespondence jsem došla k tomu, že ačkoli byl František Müller nemanželským synem hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly, nebyl hrabě vůči této skutečnosti zcela lhostejný. Podstatně obtížnější byla situace pro Helenu Müllerovou¹²⁸, jelikož jednala z pozice svobodné matky a zřejmě bylo velmi obtížné finančně zabezpečit nejen sama sebe, ale i svého syna. Možná proto apelovala na zvýšení alimentů, což bylo vzhledem k její situaci pochopitelné. V neposlední řadě je vhodné pozastavit se nad úlohou rodinných právníků. Studie rodinné korespondence dokládá, že rodinní právníci šlechtických rodů měli tu povinnost řešit veškeré právní záležitosti týkající se rodiny. Na případu Františka Müllera jsme mohli shledat, že existence Eduarda Waška a Bertholda Theina značně zjednodušila Emanuelovu situaci jak z právního, tak i z osobního hlediska.

Na závěr bych ráda uvedla, že stejně jako mesaliance, i levobočství můžeme považovat za určitý kontrast k tradičním hodnotám elitní šlechtické společnosti. Na druhou stranu je vhodné respektovat skutečnost, že ačkoli byla matka levobočka odkázána sama na sebe, docházelo k určitému projevu soucitu, pomoci a pochopení, což dokládá právě platba alimentů, či pomoc získat dobrou pracovní pozici.

¹²⁸ Na základě telefonické komunikace se SOkA Ústí nad Orlicí a SOkA Svitavy, pobočka Litomyšl jsem se dozvěděla, že archiválie spojené s obcí Němčice u Litomyšle (jejíž součástí je také Člupek) nejsou inventarizovány, a tudíž nejsou k dispozici. O Heleně Müllerové jsem tedy nezjistila žádné bližší informace.

VI. Komparace mesaliance a levobočství

V této závěrečné kapitole se hodlám věnovat srovnání mesaliance a levobočství. Tato kapitola by měla být souhrnem poznatků k oběma těmto problematikám.

VI. 1. Rodinné aspekty

Co se týče rodinných aspektů mesaliance, uvádím, že jedním z hlavních problémů nerovných sňatků bylo znehodnocení a poškození celé šlechtické rodiny. V případě Arthura Mensdorff-Pouilly můžeme vidět, že Arthur si byl vědom toho, že sňatek s Magdalenou by mohl rodinu kompromitovat natolik, že se rozhodl stáhnout se z rodinného dění a zamířil do Terstu.¹²⁹ Shodou okolností, když se Arthur dostal do finančně tíživé situace pramenící z jeho snahy opustit stín rodiny, byli to právě bratři, kteří mu nabídli pomocnou ruku. Radmila Švaříčková-Slabáková¹³⁰ uvádí, že nápomocná v této situaci byla i královna Viktorie, která byla s rodinou Mensdorff-Pouilly v příbuzenském vztahu. Jakmile nechala prověřit Arthurovu finanční situaci, rozhodla se mu vyplácet 2 460 zlatých ročně.

Můžeme říct, že ačkoli byl sňatek s Magdalenou naprosto chybný krok, po vzájemné odluce rodina Arthurovi odpustila tento čin. V případě Rudolfa Lobkowitze výše uvedené jevy nepozorujeme, jak již bylo řečeno, oženil se ve vysokém věku a s ženou, která nabyla šlechtického stavu z předešlého sňatku.

Pohlédneme-li na levobočství, nedošlo téměř k žádné újmě šlechtické rodiny, snad jen finanční. Dodávám, že vycházím pouze z případu Františka Müllera. Hrabě Emanuel Mensdorff-Pouilly nenesl vůči synovi žádnou jinou odpovědnost, kromě odpovědnosti finanční, která spočívala pouze v platbě alimentů a samozřejmě ve finančním ohodnocení obou rodinných právníků, kteří se tímto případem zabývali. Bohužel, situace byla obtížná zejména pro slečnu Helenu Müllerovou, která sama vychovávala Františka za pomoci pravidelných příspěvků ze strany hraběte.

¹²⁹ Švaříčková-Slabáková, R.: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007, s. 216.

¹³⁰ Tamtéž, s. 217.

VI. 2. Právní aspekty

Jestliže právním důsledkem mesaliance mohla být ztráta šlechtictví či pozbytí nároků na rodinný fideikomis v případě potomků vzešlých z nerovného sňatku, jaké byly důsledky pro nemanželské dítě?

Při studiu této problematiky opět vycházíme z ABGB, který zahrnuje i paragrafy objasňující status nemanželského potomka. Zásadní je myšlenka, že nemanželské děti nemají stejná práva jako děti narozené v manželství.¹³¹ Vzhledem k tomu, že ABGB považujeme za velmi pokrokový zákoník ve své době, musíme uznat, že výše uvedená myšlenka týkající se rozdílu mezi dětmi manželskými a nemanželskými, potvrzuje to, že společnost na nemanželské potomky a jejich matky pohlížela ne příliš kladným způsobem. Co se týče případu Františka Müllera, je zásadní, že dle ABGB, neměl nárok na jména po otci, ani nemohl nabýt šlechtictví (znaků, erbů...) a jiných předností po rodičích; rodové jméno obdržel po matce.¹³²

ABGB rovněž zajišťuje, že otec dítěte je povinen dítě živit, jinak tato povinnost stíhá matku a po ní její rodiče.¹³³ Tento aspekt jsme mohli shledat v případě Františka Müllera a můžeme říct, že hrabě Mensdorff-Pouilly částečně dostal své otcovské povinnosti.

Jistě je s tímto problémem spojeno více paragrafů a poznatků vycházejících z ABGB, rozhodla jsem se vybrat tyto tři stěžejní, které jsme mohli v případě Františka Müllera pozorovat a jsme schopni je na základě korespondence a ostatních dokumentů spolehlivě doložit. Je třeba uvědomit si, že jak mesalianci, tak levobočství můžeme považovat za rozkol v šlechtických tradičních hodnotách, jelikož jsou protipólem k tomu, co jsme se o šlechtě mohli dozvědět nejen na základě společenských, ale i právních skutečností.

¹³¹ ABGB § 155 - „Nemanželské děti nemají těchže práv jako děti zrozené v manželství. Za nemanželské jest pokládati také děti, které porodila žena sice vdaná, ale buď dříve, nebo později než jak shora (§ 138) určeno. ABGB § 138 uvádí, že za manželské je považováno dítě, které porodí žena provdaná, jakmile uplynulo 180 dní od uzavření sňatku, a nebo ne později než 300 dnů poté, kdy její muž zemřel, nebo byl svazek manželský zcela rozvázán.

¹³² ABGB § 165 - „, Děti nemanželské neobdrží jména po otci, ani nenabývají šlechtictví, znaků (erbů) a jiných předností po rodičích; obdrží rodové jméno po matce. Muž, za něhož matka jest provdaná, může dítěti propůjčiti své jméno prohlášením učiněným u politického úřadu zemského; k tomu třeba, aby svolily matka a buď dítě samo, nebo jeho zákonný zástupce a soud, není-li dítě ještě zletilé. Takové prohlášení budiž vysloveno v listině veřejné, a nebo soudně nebo notářsky ověřené, jinak nemá účinku.“

¹³³ ABGB § 166. - „, Také dítě nemanželské může žádati, aby rodiče je živili, vychovávali a zaopatřili dle toho, jak jsou majetní, a rodiče mají k dítěti všechna práva, která odpovídají povinnosti vychovávatí je. Jinak nemanželské dítě není pod mocí otcovskou, nýbrž zastupuje je poručník. Otec jest především povinen živiti dítě; není-li s to, povinnost ta stíhá matku, a po ní její rodiče.“

Závěr

V této bakalářské diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku rakousko-české šlechty v 19. století, především na společenské odchylky spojené s tradičními hodnotami této elitní skupiny – mesaliance a levobočství.

Úvodní kapitola této práce je věnována reáliím z prostředí života šlechty. Studium života šlechty je přínosné k tomu, abychom pochopili, proč výše uvedené společenské odchylky způsobily rozkol nejen v rodině, ale v celém aristokratickém společenství, jelikož šlechta tvořila síť příbuzenských vztahů napříč Evropou a díky rozsáhlé korespondenci byly příbuzné šlechtické rody ve stálém kontaktu. Právě mesaliance je jedním z faktorů, který odporuje sňatkové politice aristokracie, jelikož je v nesouladu s principem rovnorodosti při volbě výhodného sňatku nejen pro šlechtice, ale především pro celý rod. Právě výhodné sňatky utvářely a posouvaly prestiž a moc jednotlivých šlechtických rodin.

V další části této práce jsem se věnovala studiu rakouského Všeobecného zákoníku občanského se zaměřením na sňatková práva, abych dokázala porozumět tomu, jaké právní zásady spojené se sňatky fungovaly v rakousko-českém prostředí v průběhu devatenáctého století a čím se odlišovaly sňatky osob občanského a šlechtického statusu. Zásadním rozdílem v těchto sňatcích byla svobodná vůle, jelikož sňatky uzavírané v prostředí šlechty byly z velké části výsledkem rodinných strategií, jež zaručovaly čistou linii daného šlechtického rodu. Domnívám se, že právě proto byly mesaliance a také levobočství pokusem o únik ze striktně určených zásad, jimiž se šlechta při výběru svého protějšku musela řídit.

Součástí mého studia byl rovněž rod Mensdorff-Pouilly, ze kterého jsem vycházela v případech mesaliance a také levobočství. Rozhodla jsem se své studium směřovat k chotělické větvi této šlechtické rodiny. Nahlédnutí do života rodiny Mensdorffů-Pouilly v Chotělicích bylo velmi přínosné, především díky práci s archiváliemi, jež jsou součástí rodinného archivu Mensdorffů-Pouilly, uloženém ve Státním oblastním archivu Zámrsk.

Jednou z hlavních kapitol pro mne byla již zmíněná mesaliance, ve které jsem se zabývala případem Arthura Mensdorff-Pouilly a Rudolfa Lobkowitz. Jako objektivní považuji komparaci obou těchto mesaliancí, jelikož jsem měla možnost zjistit, že každý z těchto dvou případů byl značně odlišný, ačkoli se jedná o totožnou problematiku. V souvislosti s mesaliancí jsem se rozhodla věnovat se také levobočství, které rovněž můžeme považovat za rozporuplné v kontextu tradičních hodnot šlechty. Levobočství jsem se rozhodla studovat na případu svého předka, Františka Müllera, jenž byl nemanželským synem hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly. Věnovala jsem se především studiu osobní korespondence,

kteřá je součástí soukromé sbírky rodiny Jurečkových. Vzhledem k nepřístupnosti dalších pramenů, jež jsou buďto zničeny, nebo dosud neinventarizovány, nedokázala jsem v případě levobočství zajistit zcela objektivní náhled na tuto problematiku, a to ze strany právníků či samotného hraběte Emanuela Mensdorff-Pouilly. Proto v některých případech směřuji pouze k vlastním domněnkám, jelikož právní spisy tohoto případu nejsou dochovány.

Cílem této práce bylo objasnit problematiku mesaliance v komparaci s levobočstvím. Stěžejní pro mě bylo studium chotělické linie Mensdorffů-Pouilly, která je úzce spojená s případem levobočka Františka Müllera. Realie a sňatky v prostředí rakousko-české šlechty se těší zájmu nejen badatelů, ale i společnosti. Ovšem v souvislosti s problematikou levobočství jsem vytvořila nový směr pohledu na tuto společenskou skupinu tím, že jsem se snažila porovnat důsledky obou těchto problematik nejen pro šlechtice a jeho rodinu, ale v případě levobočství také uvést skutečnosti, které vzhledem k tomuto problému, ovlivnily život levobočka a jeho rodiny. Za přínosné považuji především studium soukromé sbírky rodiny Jurečkových, jejíž zpracování a rozbor mi umožnil sestavit příběh nemanželského šlechtického potomka. Vzhledem k zachování těchto dokumentů prostřednictvím paní Evy Jurečkové je skutečnost, že je naše rodina díky případu Františka Müllera spřízněna s rodinou Mensdorff-Pouilly, zajímavá pro všechny členy naší rodiny.

Je důležité pochopit, že ačkoli se jedná o elitní společnost, stále se jedná o lidské bytosti totožné k nám. Stejně jako my, měla šlechta své osudy, svá trápení a také řadu osobních přešlapů.

Resumé

In this bachelor thesis which is focused on the issue of the misalliance and the problematics of the illegitimate children in the context of the 19th century I tried to explain these controversial topics according to the environment of the Austrian-Czech nobility.

The first chapter of this thesis is dedicated to the studies about the history, hierarchy and also about the traditional values of the aristocracy. I have also studied the myths of the nobility in the view of the commoners according to Radmila Švaříčková-Slabáková's research. I have continued with the studies of the Austrian Civil Code, which was released in year 1811. I was highly interested in the legal standarts of marriage due to the Austrian Civil Code. The main difference between the marriage of commoners and the nobility was, that commoners were able to choose a person they wanted to marry. On the contrary, the members of nobility had to respect family strategies and what was the best choice for keeping the noble line clear and prestigious.

The next part of this thesis is about the Mensdorff-Pouilly dynasty focused on the Mensdorff-Pouilly Chotělice line, which was important to know about because of the illegitimate children studies in later chapter. Emanuel Mensdorff-Pouilly and his wife Anna countess of Westphalen zu Fürstenberg were owners of the Chotělice castle from 1900 to 1945.

I was also interested in the misalliance which means an unequal marriage between the commoner and the member of nobility. I have studied this topic according to Arthur Mensdorff-Pouilly, who got married with a circus rider called Magdalena. His marriage was a huge shock for the rest of the family and it has caused him a lot of problems in his future life. I have compared his case with the misalliance of Rudolf Lobkowitz that helped me to have an objective attitude on this topic.

The last part of this bachelor thesis is dedicated to the issue of the illegitimate children. I have studied this problematics in view of František Müller's case. František Müller was an illegitimate child of the count Emanuel Mensdorff-Pouilly. My main interest was to explain how this problem was solved. Of course, with a help of the family lawyers whose names were Eduard Wašek and Berthold Thein. This chapter is finished by the comparison of mesalliance and the issue of the illegitimate children.

The main sources of my studies were books focused on the life of nobility during the 19th century. I was also working in the State Regional Archive Zámorsk, where were archival materials of The Mensdorff-Pouilly family. I have also used archival materials which were a part of The Jureček family private collection. I would like to say, that I have found this thesis useful for people who are interested in nobility from the different point of view.

Prameny a literatura

Archivní prameny

SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1–13, k. č. 1. Osobní dokumenty Emanuela Mensdorff-Pouilly.

SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 85, k. č. 3. Osobní korespondence Emanuela Mensdorff-Pouilly.

SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 208, k. č. 6. Osobní korespondence Emanuela Mensdorff-Pouilly.

SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1004, k. č. 39. Ostatní materiál (dle členění SOA Zámorsk).

SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1029, k. č. 42. Ostatní materiál.

Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401.

Literatura

Bezecný, Z.: Karel IV. ze Schwarzenbergu. Život šlechtice v 19. století. In: Bezecný, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka. České Budějovice 2003, s. 93–101.

Bezecný, Z.: Sňatky české šlechty ve druhé polovině 19. století. In: Petrboř, V.: Sex a tabu v české kultuře 19. století. Praha 1999, s. 88–93.

Dunovský J. – Kučera, M. – Zelenková, M.: Děti narozené mimo manželství. Praha. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSR 1974.

Godsey, W. D. Jr.: Quarterings and Kingship: The social composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era. In: The Journal of Modern History, Vol. 71, No. 1. Chicago 1999, s. 56–104.

Gelová, I.: Manželství a sňatky v první polovině 19. století. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2008.

- Hrachovcová, E.:** Šlechtické sňatky ve druhé polovině 19. století. Diplomová práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2007.
- Joklík, F. (ed.):** Obecný občanský zákoník rakouský vyhlášený patentem ze dne 1. / 6. 1811 č. 946 Sb. z. s. ve znění, jež se některým paragrafům dostalo. Praha 1917.
- Koláčny, I.:** Řády a vyznamenání Habsburské monarchie. Brno 2006.
- Kotyška, V.:** Úplný místopisný slovník království českého. A – Klis. Praha 1895.
- Lenderová, M.:** Dny všední a sváteční Filippiny Ludmily hraběnky Schlikové a Pauliny kněžny ze Schwarzenbergu. In: Bezecný, Z. – Kubeš, J. – Lenderová, M. (edd.): Proměny elit v moderní době: sborník k narozeninám docenta Roberta Saka. České Budějovice 2003, s. 103–135.
- Lenderová, M. – Rýdl, K.:** Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století. Praha 2006.
- Macková, M.:** Sňatek ve světle rakouského Všeobecného zákoníku. In: Halířová, M. (red.): Oznamuje se láskam našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007. Pardubice 2007, s. 67–75.
- Maloň, L.:** Mesaliance v prostředí rakousko-české historické šlechty v letech 1896 až 1918. Diplomová práce. Olomouc, Univerzita Palackého 2005.
- Maloň, L.:** „Nesouhlasíme s Tvou svatbou, a jestliže ji uzavřeš, vyvodíme důsledky.“ Šlechtické mesaliance na přelomu 19. a 20. století. In: Halířová, M. (red.): Oznamuje se láskam našim...“ aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí: sborník z konference konané 13. – 14. září 2007, s. 87–95.
- Mašek, P.:** Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 1999.
- Mařa, P.:** Svět české aristokracie (1500–1700). Praha 2004.
- Ottův slovník naučný.** Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 8. díl. Dřevěné stavby – falšování. Praha 1894.
- Ottův slovník naučný.** Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 9. díl. Falšování potravin a pochutin – Genrista. Praha 1893.
- Ottův slovník naučný.** Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 16. díl. Lih – Média. Praha 1900.
- Pátal, L.:** Česká šlechta ve II. polovině 19. století. Šlechtický velkostatek v Čechách na přelomu věků: Analýza ekonomických poměrů tří aristokratických rodů. Disertační práce, Praha. Univerzita Karlova 2013.

- Posch, W.:** ABGB aus österreichischer Sicht. In: Hrušáková, M. (ed.): 200 let ABGB – od kodifikace k rektifikaci českého občanského práva: sborník z mezinárodní vědecké konference. Praha 2011, s. 127–128.
- Pouzar, V.:** Almanach českých šlechtických rodů. Praha 2006
- SOA v Zámrsku, archivní pomůcka č. 8359,** Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, Chotělice 1827 – 1945. Zámrsk 2000.
- Švaříčková-Slabáková, R.:** Mýtus české šlechty u nás a v nás. Paměť a šlechta dvacátého století. Praha 2012.
- Švaříčková-Slabáková, R.:** Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007.
- Táborský, O.:** Obecní samospráva v Pardubicích 1880 – 1914. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova.
- Volf, Z.:** Vývoj institutu státního občanství v československých ústavních dějinách. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova 2009.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka rodokmenů stájových koní, vedených Emanuelem Mensdorff-Pouilly. SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1020, č. k. 40, f. 4.

Příloha č. 2 a 3: Opis listu polního maršálka Karla Schwarzenberga polnímu maršálkovi Radeckému s pochvalným hodnocením Arthura Mensdorff-Pouilly během válečného tažení v Itálii r. 1848 (ze dne 13. srpna 1848). SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 1004, k. č. 39, f. 4.

Příloha č. 4: Dokument dokládající zisk hodnosti nadporučíka Emanuelem Mensdorff-Pouilly, vydaný dne 26. 10. 1890 ve Vídni. SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 3, k. č. 1, f. 1.

Příloha č. 5: Oznámení o zvolení Emanuela Mensdorff-Pouilly jako čestného předsedy Spolku pro založení a udržování katolických gymnázií jinošských se sídlem v Praze. Ze dne 16. března 1910. SOA Zámorsk, RA Mensdorff-Pouilly, i. č. 9, k. č. 1, f. 1.

Příloha č. 6: Fotografie rodiny Mensdorff-Pouilly. V Chotělicích roku 1928. SOA v Zámorsku, archivní pomůcka č. 8359, Rodinný archiv Mensdorffů-Pouilly, Chotělice 1827 – 1945, s. 15.

Příloha č. 7: Opis křestního listu Františka Müllera vydaný dne 6. září 1919. Proboštský úřad v Litomyšli. Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401.

Příloha č. 8: Dopis ze dne 1. března 1889 adresovaný Heleně Müllerové. Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401.

Příloha č. 9: Dopis adresovaný Heleně Müllerové ze dne 29. prosince 1900. Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401.

Příloha č. 10: Dopis od JUDr. Pavla Stehna, advokáta v Litomyšli, ze dne 4. srpna 1909, ve kterém je uveden odkaz na rozsudek o uznání otcovství hraběte Mensdorffa k Františku Müllerovi (druhá strana). Soukromá sbírka rodiny Jurečkových. Trojanovice pod Javorníkem 864. Frenštát pod Radhoštěm 74401.

Přílohy

The image shows three handwritten pedigree charts for horses. The top chart is for Nialtha II, born 23. IX. 1914, in Chile. It details the lineage of Nialtha I (Sophias Schagija) and includes names like Paganini I, Gidran, and various other horses with their respective years and owners. The middle chart is for 10 Carpet Knight (6-11-1898), showing a lineage starting with 10 Permore League and 10 Real of Bulls, leading to 10 Carpet Knight. The bottom chart is for 10 Sir Vesta, showing a lineage starting with 10 Sir Vesta and 23 Barcardine, leading to 10 Sir Vesta.

Příloha č. 1: Ukázka rodokmenů stájových koní, které si zakládal Emanuel Mensdorff-Pouilly.

Překlad opisu .

Jeho Exelenci
panu o.k.zemskému veliteli
polnímu maršálku
hraběti Radetzkiemu
atd.atd.

Milán 13.srpna 1848.

Šťastný a skoro veskrze skvělými úspěchy korunovaný výsledek průběhu posledních bitev, svedených brigádou pana generálmajora hraběte Strassoldo od odchodu z Verony, spojený s naší strany vpravdě s poměrně velmi nepatrnými ztrátami lidí, jest zásluhou, která, nehledě k udatnosti vojenských částí, musí býti přičtena jen a jen účelnému řízení a vedení této brigády.

Vážděl jsem pana generálmajora hraběte Strassoldo, jak se vskutku vzácnou chladnokrevností, při všech příležitostech, často v nejhustším dešti kulí, činí svoje dispoziče k útoku. Krátce a dobře, v tomto ohledu, párem slov řečeno, při těchto útocích, opírajících se o předem provedená důkladná rekognoskování, jichž více jsem sám viděl provedených od pana hejtmana generálního štábu K u h n a se smělostí, v nejvyšším stupni chválihodnou, nedalo na sebe vítězství, u oddílů nad to ještě tak výtečných, jichž vůdce vždy a všude dával nejlepší příklad, také nijak dlouho čekati.

Jednal bych proti své povinnosti, kdybych opomenul co nejlépe doporučiti Vaší Exelenci pana generálmajora hraběte S t r a s s o l d o právě tak jako jemu přiděleného pana hejtmana K u h n a ze štábu generálního ubytovatele, pokudjde o jejich tak výtečně udatné a obezřetné chování, a dovoluji si, s pocitem svého vnitřního přesvědčení, svůj názor v tom směru vysloviti, že oba tito pánové si získali o armádu zásluhy, které smějí býti uznány za hodny trvalého zhodnocení.

Hejtman G i a n i ze štábu generálního ubytovatele v tomto úseku polního tažení, právě jako i při dřívějších střetnutích s nepřitelem vyznamenal se neúnavnou horlivostí, neohrožeností a rozvahou, spolupůsobil obzvláště prospěšně při obsazení Valeggio a v bitvě 4.t.m., a já opakuji stran tohoto výtečného důstojníka svoji žádost, kterou jsem odůvodnil u příležitosti zprávy o bitvě u Vicenzy.

Cítím se povinen, abych z důstojníků, nalézajících se v mém divizionním štábu, uvedl jménem s obzvláštní předností pana rytmistra Artura hraběte z M e n n s d o r f u . Kromě neúnavné, stále s nejlepším výsledkem spojené služební horlivosti projevoval tento zdatný důstojník při různých příležitostech výtečné ukázky své odvahy, své obratnosti a svého správného smyslu pro orientaci, jež samy ho činí způsobilým k vyšším úkolům a v tom směru směly by způsobiti, aby se jevil hodným milostivého zřetele.

Právě tak soudím, že o služebních výkonech pana dělostřeleckého hejtmana T r e n t l a , divizionního adjutanta pana nadporučíka barona F i l l e r s d o r f a z mého vlastního pluku, pana nadporučíka M e - h a f e r a z uprázdněného pěšího pluku Reissinger, pana rytmistra knížete A u e r s p e r g a od pluku Kreyslych švalošérů a pana nadporučíka hraběte F u g g e r a od pěšího pluku barona Frohasky, kteří vesměs, při všech nepřátelských střetnutích prokázali mnoho osobní odvahy, použitelnosti a čilé služební horlivosti, musí býti pochvalná zmínka učiněna.

Karel kníže S c h w a r z e n b e r g ,
polní podmaršálek.

**Příloha č. 2: Opis listu polního maršálka Karla Schwarzenberga
polnímu maršálkovi Radeckému s pochvalným hodnocením
Arthura Mensdorff-Pouilly během válečného tažení v Itálii r. 1848
(ze dne 13. srpna 1848, první strana).**

/ Dodatek /

Stejné znění s originálem .

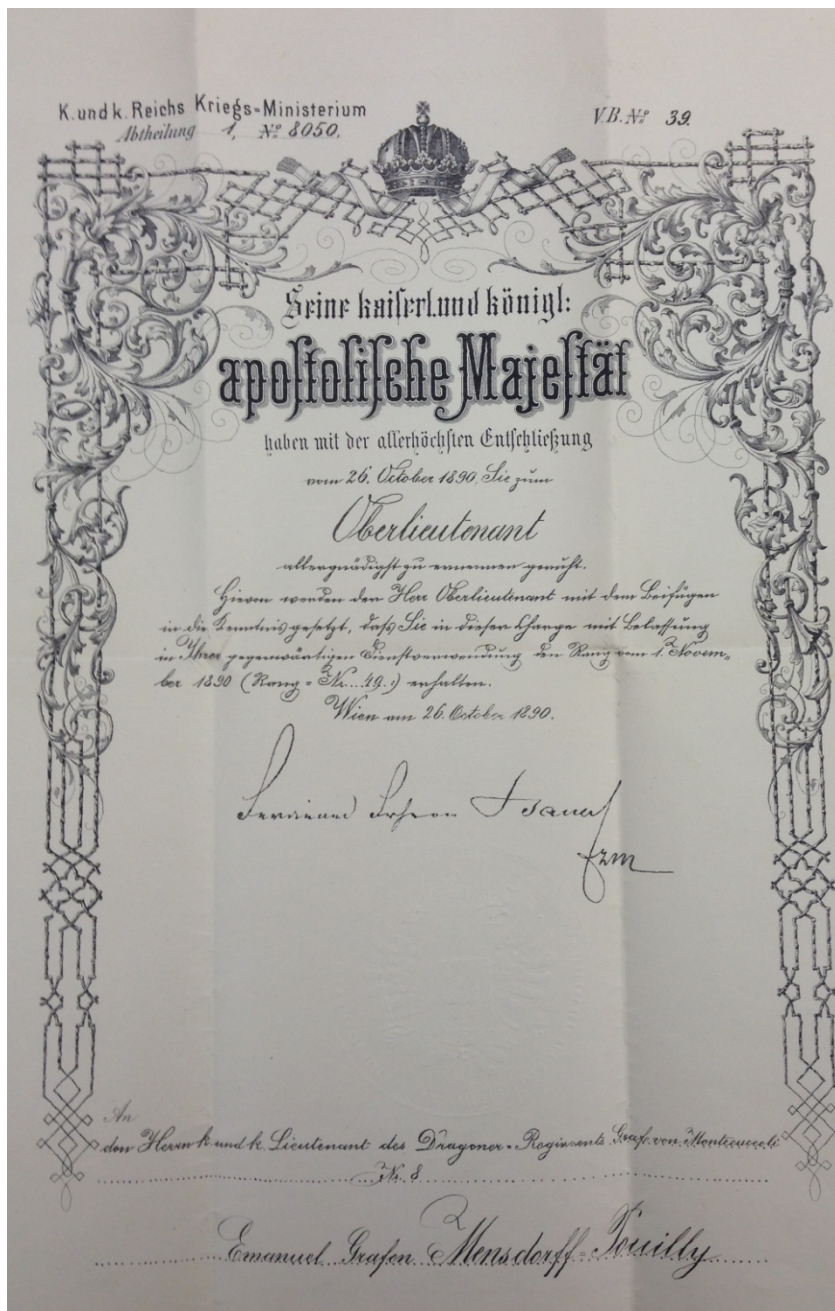
Rytmistr Artur hrabě M e n n s d o r f prokázal mi během polního tažení nejlepší služby. Jeho vojenské vlastnosti, jeho schopnosti, znalosti a jeho / ? / charakter získaly mi moji plnou důvěru a bylo by pro mne vždy přáním, abych ho jako důstojníka generálního štábu měl po svém boku.

Karel hrabě Schwarzenberg , polní podmarš.

Milán dne 11. /2?/ 1848.

**Příloha č. 3: Opis listu polního maršálka Karla Schwarzenberga
polnímu maršálkovi Radeckému s pochvalným hodnocením
Arthura Mensdorff-Pouilly během válečného tažení v Itálii r. 1848
(ze dne 13. srpna 1848, druhá strana).**

Příloha č. 4: Dokument dokládající získání hodnosti nadporučíka Emanuelem Mensdorff-Pouilly, vydaný dne 26. 10. 1890 ve Vídni.

Vaše Urozenosti
vysokoroční pane hrabě!

Správní výbor spolku pro založení
a udržování českých katolických
gymnasií jinošských v dnešní schůzi
své zvolil jednomyslně Vaši Urozenost
předsedou spolku, opíraje se o
sdělení věčného pana barona Voj-
těcha z Dereženy, že vůbec jste úřad
takový, tak záslužný, milostivě přijali.
Dovolujeme si netivě Vaši Urozenost upo-
zornit, že s tímto úřadem obliže zvláštní
nejdou spojeny.

V Praze dne 16. března 1910.

Spolek pro založení a udržování
českých katolických gymnasií jinošských
sídlem v Praze.

Josef Lindler
d. i. předseda.

P. Jos. Rybáček S. J.
d. i. účetní.

Mich. Zahradník

František Halbichl,
katecheta, na Smíchovské 867.
d. i. jednatel.

P. L. Groh
d. i. pokladník.

Karel Barvitský

**Příloha č. 5: Oznámení o zvolení Emanuela Mensdorff-Pouilly
jako čestného předsedy Spolku pro založení a udržování katolických
gymnazií jinošských se sídlem v Praze. Ze dne 16. března 1910.**

Příloha č. 6: Rodinná fotografie Mensdorffů-Pouilly z Chotělic (rok 1928).

Příloha č. 7: Opis křestního listu Františka Müllera vydaný dne 6. září 1919. Proboštský úřad v Litomyšli.

Čtená přátelkyne !

Já Vám tady odesílám v příloze peníze a sice
za měsíc červen 1889. 10 zl. r. c. Též já Vás upřímně
řádně bych tak láskavá byla amne hned po
obdržení peněz odepsala —
Též co dělá hošíček — jak je zdráv —

Zustávám ve vsi uctě

Eduard Hasek

Paroubice dne 1. března 1889.

10. 3. 1889

Příloha č. 8: Dopis ze dne 1. března 1889 adresovaný Heleně. Eduard se zde ptá na Helenina syna Františka - „Též co dělá hošíček, jak je zdráv?“

Pani Helena Müllerová
v Litomyšl.

Já vás uvědomuji že Jan Hrabě
se odstěhoval na své panství do
Chotělic, tam teď žije, já již
u něho nejsem —

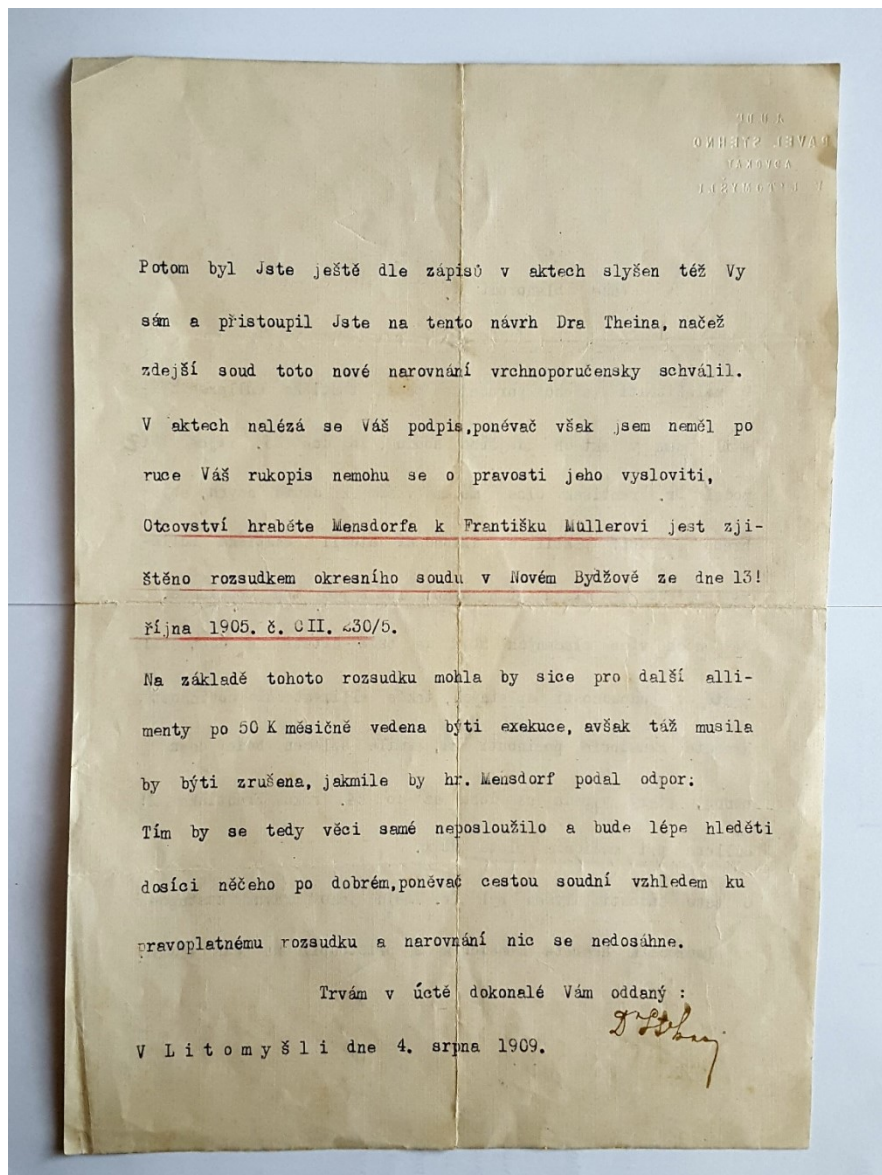
Tedy vás uvědomuji abyste od 1. led.
na 1901 žádala peníze s Chotělic
které vám od tam teď vyplacené
budou —

Tedy pište hned do Chotělic já vám
zasílám adresu

Jan Hrabě Mensdorff
Zámek Chotělice
poslední pošta Smidary.

v Dohu Edw.šek
29/12 1900.

Příloha č. 9: Dopis adresovaný Heleně Müllerové ze dne 29. prosince 1900.

Příloha č. 10: Dopis od JUDr. Pavla Stehna, advokáta v Litomyšli, ze dne 4. srpna 1909, ve kterém je uveden odkaz na rozsudek o uznání otcovství hraběte Mensdorffa k Františku Müllerovi. Druhá strana tohoto dopisu.